

Mladoboleslavský Templ – dějiny památkové obnovy

Jakub BACHTÍK; Vít JESENSKÝ; Alena NACHTMANNOVÁ

ANOTACE: Studie se zabývá hodnocením památkové obnovy tzv. Templu v Mladé Boleslavi, významné středověké palácové stavby v historickém jádru města. Na příkladu této památkové akce, realizované v průběhu 80. let 20. století, se autoři ve dvou samostatných příspěvcích zabývají otázkou, jak památkové obnovy proběhly v minulosti zkoumat, a především, jaká jsou kritéria jejich hodnocení. Tento příspěvek je zaměřen historiograficky – shrnuje základní informace o památce a dějiny vlastní památkové akce.

Jaká je kvalita a potažmo přínos památkové péče? A podle čeho to hodnotit? Tak by nejspíš zněly nejprostší a prvotní otázky po legitimitě a orientaci našeho oboru. Odpovědi pro tuzemskou situaci, na kterých by panovala obecnější shoda, bychom ale hledali marně. Ne snad proto, že na rozdíl od otázek budou tyto odpovědi nutně daleko složitější a nejednoznačnější – potíž spočívá spíše v tom, že dnes chybí poptávka po jejich systematickém hledání. Je pravda, že základní teze definující, k čemu má směřovat domácí státní památková péče, jsou k nalezení v některých oficiálních dokumentech vydávaných památkovými institucemi.¹ Avšak skutečná zevrubná oborová diskuse – alespoň taková, která by byla jasně strukturovaná a kterou by spojovalo úsilí dojít ke společnému závěru podloženému souhrnnější analýzou – dnes chybí. Platí to jak pro český kontext (ať už jde o akademickou obec, nebo například vedení resortu), tak pro domácí reflexi sféry nadnárodní.²

Na první pohled se to může zdát jako ryze teoretický problém odtržený od nároků každodenní praxe. Ale není tomu tak. Jak lze totiž zacházet s praktickými výkony památkové péče, pokud neexistují reflektovaná kritéria jejich hodnocení? Jinými slovy, jak určit, že se památková obnova povedla, když nevymežíme určitější kritéria a nenalezneme shodu na tom, podle čeho se to vlastně pozná?

Nelze pochopitelně tvrdit, že k pokusům o hodnocení památkových akcí, kterých jsou každý rok desítky, vůbec nedochází. Přes nesporný přínos se však často týkají zlomků závažů a často mají spíše charakter zpráv o provedených pracích, mnohdy navíc zaměřených na jeden dílčí aspekt obnovy – nejčastěji technologický postup nebo celkové estetické řešení. Navíc tyto zprávy pravidelně podávají samotní aktéři obnovy, takže o nezávislé odborné reflexi v pravém slova smyslu zde může být řeč jen s výhradami.³ Podat důkladnou odbornou analýzu památkové akce zvenčí nicméně není zvykem nejen u současných obnov, ale – kromě několika ikonických příkladů – kupodivu ani u těch, které proběhly v minulosti. Přitom

1

jejich poznání je pro reflexi oboru, jeho rozvoj a další posuny neméně důležité.

Výzkum památkové obnovy Templu, jehož výsledkem je mimo jiné tato studie, se právě tomtu tématu věnuje – jeho snahou je představit významnou památkovou obnovu dokončenou v roce 1989 a na jejím příkladě nabídnout úvahu o možných kritériích a způsobech hodnocení důležitých památkových akcí. Templ v Mladé Boleslavi jsme si jako příklad zvolili z několika důvodů: jde o nepochybně prvořadou, významnou středověkou památku, v rámci akce nešlo o dílčí opravy, ale o komplexní obnovu celého objektu, která byla dokončena ještě před rokem 1989 a ke které je dochováno velké množství pramenů. V neposlední řadě bylo důležité, že se akce odehrála v relativně nedávné minulosti, takže je možné získat jak badatelský odstup, tak svědectví žijících a v oboru dodnes aktivně působících pamětníků. Jak v průběhu výzkumu vyšlo najevo, klíčových podkladů a souvislostí je vlastně až příliš. Proto studii doplňuje dvojice krátkých exkurzů. Krom toho se také ukázalo, že rozsah klíčových podkladů

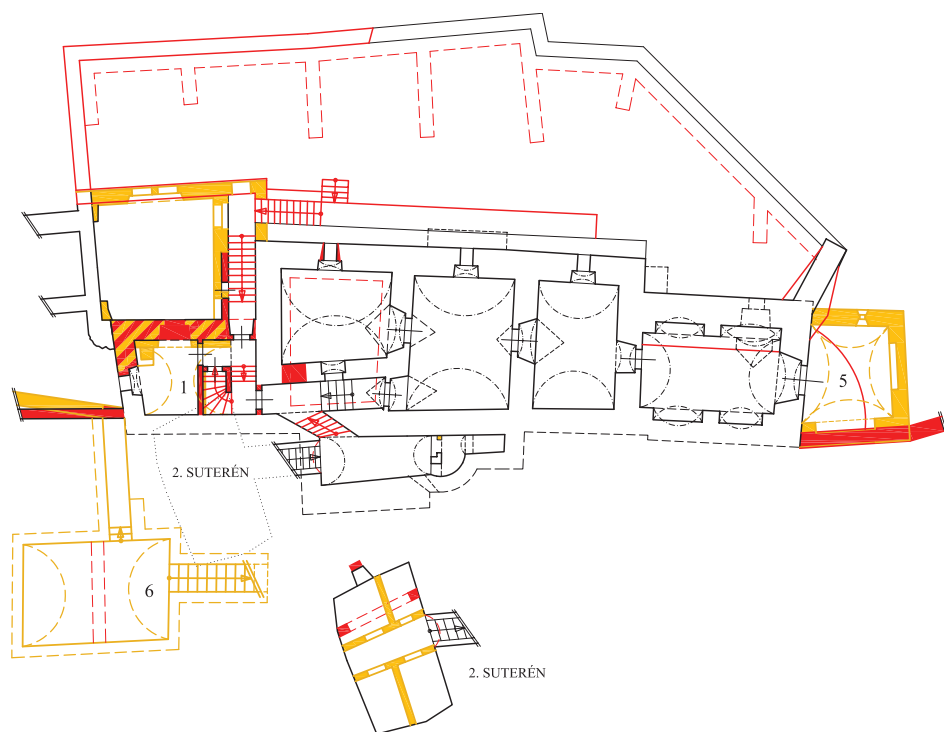
Obr. 1. Mladá Boleslav, dům čp. 102, zvaný Templ, současný stav při pohledu z Prácké ulice. Foto: Jakub Bachtík, 2018.

■ Poznámky

1 Např. Koncepce NPÚ 2016–2021, Koncepce vědecké a výzkumné činnosti NPÚ, Výroční zprávy NPÚ apod.

2 Respektive, pokud jsou, pak v podobě spíše ojedinělých a bezezbytku dílčích příspěvků, na které zatím v rámci oboru nenavazuje ucelenější debata. Viz iniciativy Inventura památkové péče nebo příspěvky v tematickém čísle *Zpráv památkové péče* LXXVII, 2017, č. 6.

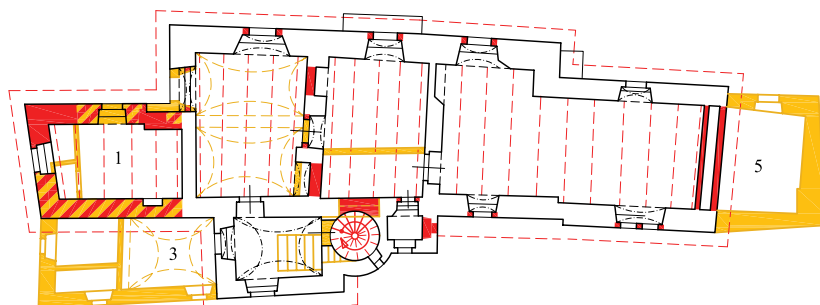
3 Tyto charakteristiky platí i pro jinak záslužné a přínosné počiny, jako je monografická publikace *Odboje 1941/1. Obnova památky moderní architektury*, Ostrava 2016. Rekonstrukce nového sídla NPÚ, ÚOP v Ostravě představuje jeden z mála příkladů současné velké památkové obnovy, jejíž reflexe byla v komplexní podobě publikována. Dalším příkladem je obnova Kuksu, které bylo věnováno např. tematické číslo *Zpráv památkové péče* LXXVI, 2016, č. 4. O většině ostatních akcí se ale v odborném tisku objevují jen drobnosti, pokud vůbec – jako zvláště výrazný příklad lze uvést obnovu pláště Národního divadla, prvořadě národní kulturní památky...

2

3

4

LEGENDA

- 1 - rekonstruovaný jižní trakt
- 2 - jihozápadní přístavek
- 3 - jihovýchodní přístavek
- 4 - garáž čp. 113 (103) a navazující dvorní objekt čp. 115
- 5 - severní přístavek
- 6 - sklep pod garáží čp. 113 (103) (zасыpaný)

ponechané konstrukce	
zdivné konstrukce zřícené či odbourané	
nově zbudované konstrukce	
rekonstruovaný jižní trakt (přístavek)	

Obr. 2–4. Mladá Boleslav, dům čp. 102, zvaný Templ, půdorysy suterénu (obr. 2), přízemí (obr. 3) a prvního patra (obr. 4) se schematickým vyznačením změn, ke kterým došlo v průběhu obnovy: zeleně demolice, červeně nové dostavby a vestavby. Kresba Lucie Beránková, zpracoval Vít Jesenský podle veškeré dochované dokumentace i dnešního stavu.

i téma samotné si vyžadují odpovídající metodologický výklad a zevrubnou teoretickou reflexi, která přesahuje možnosti jednoho článku – proto jí bude věnována následující samostatná studie.

Tento text se bude věnovat vlastním dějům obnovy Templu. Chceme-li totiž zhodnotit památkovou akci, je nutné mimo jiné získat přehled o jejím průběhu, a to v náležitých souvislostech. Je třeba zdůraznit, že rozhodně nejde o kritérium jediné a že pouhá rekonstrukce toho, co se s památkou odehrálo, ke zhodnocení celé akce nestačí. Na druhou stranu je to ale kritérium zcela nezbytné. Prostým srovnáním stavu „před“ a „po“ zjistíme, co bylo v rámci obnovy provedeno, a můžeme hodnotit kvalitu materiálového a technického provedení nebo výtvarné pojetí celé akce. Teprve porozumění událostem, které se mezi „před“ a „po“ odehrály – ať už jde o vznik koncepce obnovy, soudobá technická omezení či tehdejší stav poznání –, ale dovoluje vyjádřit se k památkové obnově a jejímu výsledku jako k celku. Zejména u památkových akcí, které proběhly za jiných společenských podmínek, takový nárok může znamenat nezanedbatelnou výzvu a nemusí přitom ani jít o vzdálenější minulost. Konkrétně obnova Templu byla dokončena na samém sklonku 80. let 20. století a mnozí z těch, kteří se na ní podíleli, působí v oboru aktivně dodnes. Přesto zde narážíme na souvislosti, které jsou z dnešního pohledu jen obtížně srozumitelné a vyžadují důslednější pozornost i interpretaci. Na tomto místě je proto nutné zdůraznit, že tato studie není

historiografickou výzkumnou zprávou či archivní rešerší. Jde o interpretaci faktů o akci pro účely jejího následného památkového zhodnocení.

Základní východisko pro rekonstrukci následujících událostí tvořily dokumenty uložené ve spisovém archivu NPÚ, ÚOP středních Čech v Praze (dále SA NPÚ STČ), z nichž většina se nachází ve složce Mladá Boleslav – Templ. Je zde zachována korespondence, kterou v souvislosti s památkou vedlo tehdejší Středisko státní památkové péče a ochrany přírody Středočeského kraje (dále SSPPOP), a to jak s dalšími státními orgány, tak s projektanty a dodavateli stavby. Perspektivu dalších zapojených institucí doplňují fondy ve Státním okresním archivu Mladá Boleslav (dále SOKA MB) a Státním oblastním archivu v Praze (dále SOA Praha). V SOKA Mladá Boleslav se jedná zejména o pozůstalost Okresního národního výboru Mladá Boleslav, který měl dozorující pravomoc nad památkou a byl v řadě případů „protihráčem“ památkářů v jejich snaze o záchranu stavby.⁴ V SOA Praha je uložena větší část pozůstalosti podniku Obnova památek, jenž opravy Templu prováděl v závěrečné fázi. Jedná se hlavně o spisový materiál obsahující korespondenci se všemi zainteresovanými úřady a také o plánovou a fotografickou dokumentaci. Vedle toho posloužil pro poznání vlastní stavební akce a postupu projektování fond Zaměření, projekty a studie Archivu NPÚ, ÚOP (citováno jako ASTČ – Zaměření). Podstatným zdrojem informací byly také fotografie z fotoarchivu středočeského pracoviště NPÚ a evidenční karty památky uložené tamtéž.

Posledním a zcela zásadním pramenem, bez kterého by nebylo možné pochopit řadu souvislostí ztracených v dobovém úředním jazyce či v zákulisních jednáních, byly *rozhovory s pamětníky*, kteří se obnovy Templu účastnili jako památkoví garanti, projektanti nebo zástupci vlastníka a investora – někteří z nich nám dokonce poskytli dílčí materiály ze svých soukromých archivů.⁵ Vzpomínkami nám nezištně přispěli i mnozí další aktéři, památkáři, zaměstnanci muzea apod. Přímé výpovědi se potvrdily jako jedny z nejdůležitějších zdrojů zprostředkujících okolnosti dotčené památkové obnovy.

Samozřejmě jsme se seznámili se současným stavem a provozem Templu. Vzhledem k tomu, že naším cílem nebylo stavebněhistorické poznání, soustředili jsme se na tu nepočetnou část literatury, která se týká obnovy a jejích výsledků. Vlastně jde jen o dvě studie, které jsou ale z hlediska shromážděných dat i interpretace fakticky mimořádné.⁶

Pro zhodnocení stavu památky před započtím stavebních akcí bylo potřeba poznat její

osudy minimálně ve 20. století. K tomu byly použity materiály z již zmíněného fondu ONV Mladá Boleslav, který stavební problematiku Templu řešil již od roku 1953. Osudy stavby z počátku 20. století dokumentuje fond Městský úřad Mladá Boleslav⁷ (uložený taktéž v SOKA v Mladé Boleslavi) a fond Památkový úřad Vídeň Národního archivu v Praze.⁸

Dějiny památky

Předpokladem úspěšné památkové obnovy i jejího relevantního zhodnocení je náležité poznání památky. To je zdánlivě banální tvrzení, avšak v praxi zdaleka nejde o samozřejmý nárok. Zpracování podrobného a metodicky položeného průzkumu *před* zahájením prací na obnově památky se nestalo normou dodnes a dříve situace nebyla jiná. Mladoboleslavský Templ může posloužit jako jeden z příkladů. Při jeho rekonstrukci se sice pracovalo s „elaborátem SHP“,⁹ ovšem ten z dnešního (a dokonce ani dobového) pohledu zdaleka nebyl úplný – chyběla v něm zejména podrobná archivní rešerše, která by pomohla zpřesnit nejasné etapy ve starších dějinách objektu. Kromě krátkého uměleckohistorického zhodnocení, které v rámci průzkumu zhotovil Josef Štulc, je tak dodnes nejúplnějším a nejspolehlivějším zdrojem informací o Templu článek Jana Žižky publikovaný v roce 1994,¹⁰ který vychází z původního SHP, nálezů získaných během obnovy a nepočetné starší literatury.

Počátky objektu, založeného na jihozápadním okraji ostrohu vymezujícího historické jádro Mladé Boleslavi, Žižka předpokládá nejdříve kolem poloviny 14. století po dokončení parcelace středověkého města.¹¹ Rozhodující etapou pro vznik dnešního velkorysého městského paláce byla léta 1484–1502, resp. období kolem roku 1490, kdy zde zásadní přestavbu nebo novostavbu uskutečnil hejtman Jan Císařovský z Hliníku. Výsledkem této etapy byla základní třípodlažní hmota paláce s jednotraktovou, trojprostorovou dispozicí, ke které ze severu a jihu přiléhají navazující menší trakty – stavba je zasazena do prudkého svahu tak, že od východu nad zem vystupuje jen patro a část přízemí, zatímco od západu jsou patrná všechna tři podlaží, umístěná nad nevelkou ohrazenou terasou. Z této první fáze se kromě celkové dispozice dochovaly ještě fragmenty několika prvků – okenní ostění, konzoly arkýřů – a zejména původní vstupní sedlový portál (dnes vstup mezi zádveřím a pokladnou) s motivy lvů a znakem Císařovských z Hliníku (podkova a kříž¹²).

Další důležitá etapa proběhla o půlstoletí později: do první poloviny 16. století je datována přístavba východního vstupního rizalitu s oválným schodišťovým tělesem a zejména

zřízení žebrové klenby v prostřední místnosti přízemí, tvořící nejhonosnější a umělecky nejcennější partii paláce. V této době patrně také vznikl neobvyklý portál s ostěním ve tvaru tor-dovaného „provazu“, který je dnes umístěn ve stejné místnosti.

Následující etapy zásadního významu souvisely s ničivými požáry, kvůli kterým dodnes nemáme přesnou představu o podobě původních střech (patrně však byly příčně sedlové nebo polovalbové) – k jednomu došlo v roce 1677, k druhému na sklonku 18. století. Právě v této době dostal Templ vzhled, který pro něj byl ty-

■ Poznámky

4 Fond je dosud zpracován pouze částečně, a je tedy potřeba poděkovat pracovníkům SOKA Mladá Boleslav, kteří vyhledali a zpřístupnili autorům článku příslušné materiály.

5 Záměr rozšíření a zpřesnění poznání o akci pomocí dialogu s pamětníky byl jednou z plánovaných ověřovaných metod. Šlo většinou o 1–2hodinové strukturované nahrávané rozhovory (v jednom případě nahrazené písemnými odpověďmi) s odborníky, kteří se obnovy Templu účastnili jako památkoví garanti, projektanti nebo zástupci SSPPOP jako investora. Nešlo o formální uplatňování metod orální historie a nebylo samozřejmě možno očekávat, že v časovém odstupu desetiletí budou dotazovaní uvádět přesné detaily řešení. Přesto jsme získali celou řadu odpovědí na doplňkové otázky a zároveň vzpomínky fixované často emocionálně a vypovídající tak o hodnotových preferencích respondentů. Konkrétně se jednalo o Vojtěcha Lásku (viz rozhovor publikovaný v tomto čísle časopisu), Jana Žižku (rozhovor ze dne 16. 8. 2018 v Praze) a Alfréda Schuberta (rozhovor ze dne 7. 9. 2018 v Praze) ze SSPPOP, Josefa Štulce ze SÚPPOP, Michala Fuchse (rozhovor ze dne 27. 8. 2018 v Praze) a Josefa Brodského (rozhovor ze dne 29. 8. 2018 v Praze) z Obnovy památek. Všem patří dík za čas a trpělivost, které našim dotazům věnovali.

6 Jan Žižka, Ke stavebnímu vývoji tzv. Templu v Mladé Boleslavi, *Památky středních Čech* VIII, 1994, č. 1, s. 1–22. – Alfréd Schubert, Stavební opravy některých významných hradů a zámků středních Čech v uplynulých patnácti letech, část 1, *Památky středních Čech* VIII, 1994, č. 1, s. 23–25.

7 SOKA Mladá Boleslav, Městský úřad Mladá Boleslav, signatura IX/I-102.

8 NA, Památkový úřad Vídeň, ič. 964, kart. 49.

9 Mladá Boleslav, *Templ* – čp. 102, *Stavebně historický průzkum* (nepublikovaný elaborát, uloženo v SA NPÚ STČ).

10 Žižka (pozn. 6). Protože starší stavební dějiny objektu nejsou předmětem tohoto příspěvku, vycházíme při souhrnu dějin Templu z této studie.

11 Ibidem, s. 13–14. Žižka tedy – s poukazem na umístění stavby mimo parcelaci města – vyvrací starší hypotézy o starších objektech (kaple sv. Vojtěcha) na tomto místě.

12 Proč objekt získal název „Templ“, není zcela zřejmé. Kromě zvažované přítomnosti starší kaple ale mohl sehrát roli právě znak Císařovských – kříž má kónický se rozšiřující ramena, tedy tvar spojující s templářským řádem.

pický až do obnovy ve 20. století – v paláci byly provedeny dispoziční změny a stavba získala klasicistní podobu s nečleněnými fasádami, okny v líci a valbovou střechou, přibýly také přístavky na severní a jihovýchodní straně. Kolem roku 1841 pak proběhly poslední dodnes viditelné úpravy vnějšku stavby v podobě půlkruhových oken západní fasády a nového obdélného vstupního portálu. Poslední výrazná etapa souvisela opět s požárem, který stavbu poškodil na začátku 20. století – při opravách v roce 1912 a 1913 byl mimo jiné vztýčen nový krov včetně podezdívky.

V té době už se ale zásadně proměnil také bezprostřední kontext Templu. Původně byl palác propojen s fortanou, kudy vedla obecní cesta dolů k řece. Ta však byla v 17. a 18. století zrušena a Templ se de facto ocitl na vnitřní periferii města, což jenom podtrhovalo skutečnost, že se k němu obracejí zadní trakty domů hlavního náměstí. Bezprostřední okolí stavby také postupně zaplňovala zástavba dalších stavení, obytných domků i různých pauperitních přístaveb. Na počátku 20. století byl tedy gotický palác spíše než vnější dominantou panoramatu součástí pitoreskního, chudšího¹³ městského zákoutí.

Historie památkové obnovy Templu

Do jaké doby vlastně klást začátek obnovy Templu? I odpověď na takto jednoduchou otázku může být překvapivě nejednoznačná. Jako pevný bod se nabízí rok 1969, kdy byl vyhotoven první projekt, ovšem můžeme za něj považovat také až rok 1978, kdy se skutečně začalo s realizací oprav. Pro porozumění důvodu, proč vlastně k nějaké obnově muselo dojít, i problémům, které ji provázely, se ale musíme naopak vrátit ještě dále do minulosti.

Jako cenná historická památka byl Templ vnímán oficiálně, tedy i v očích široké veřejnosti a úřadů, přinejmenším od počátku 20. století, jak svědčí zmíněná oprava po požáru v roce 1912, na kterou tehdejší majitel získal subvenci od památkového úřadu.¹⁴ S nezanedbatelnou finanční podporou památkových orgánů, respektive ministerstva školství, proběhly i další opravy – v letech 1923, kdy bylo provedeno „zajištění a očištění vnějšku i vnitřku“, 1936, kdy byly sanovány statické poruchy a opravena střecha, a 1943, kdy došlo k dalším opravám střechy i zdí.¹⁵

Četnost oprav naznačuje, že Templ byl na jedné straně památkou oficiálně uznávanou, na straně druhé ale provázenou častými stavebními problémy. Tyto potíže nakonec nejvíce dopadly na Náboženskou obec Církve československé, která stavbu odkoupila v roce 1924 a upravila na své shromaždiště s bytem faráře. Právě její peripetie stály na začátku

dlouhého příběhu postupné zkázy Templu a jeho následné záchranu na poslední chvíli.

Přehled: úsilí o opravy Templu mezi lety 1955–1967

Přestože v roce 1953 prošel Templ řadou úprav a oprav,¹⁶ o dva roky později se budova opět nalézala v povážlivém stavu. Podle všeho za to mohla zátěž způsobovaná stavem nejbližšího okolí, zejména dlouhodobě prosakující kanalizace ze sousedních domů.¹⁷ Zástupci náboženské obce proto v říjnu přivítali oznámení mladoboleslavského městského národního výboru (MNV MB), že se neplánovaně objevila možnost poskytnout na opravu Templu 40 000 Kčs, určených původně na obnovu synagogy, která se oproti původnímu záměru opozdila. Peníze měly jít na výměnu střechy a oken,¹⁸ zástupci církve proto hned objednali nezbytné truhlářské, klempířské a pokrývačské práce. Koncem roku však nastal problém. Protože peníze byly uvolněny až na přelomu října a listopadu, došlo nevyhnutelně k tomu, že se plánované práce nestihly provést – podařilo se zajistit pouze materiál na opravu střechy. Náboženská obec proto dopisem z 19. prosince 1955 zažádala krajský národní výbor o proplacení již provedených prací¹⁹ a o den později pak o ponechání zbylé částky „ve skluzu“, tj. její převedení do dalšího roku.²⁰ Zatímco první žádosti bylo obratem vyhověno, s druhou majitelé Templu narazili – SKNV ji odmítl s tím, že prostředky byly určeny výhradně na stávající rok. Pokračování oprav v následujícím roce je možné financovat pouze z plánu oprav na rok 1956 – který však už v té době byl dávno stanoven.²¹ Přesuny prostředků do dalšího roku byly sice povoleny, ale jen do určité výše, která už byla dávno vyčerpána.²² Z plánované opravy proto sešlo.

Tato událost se zdá být pouhou dílčí epizodou. Problém ale je, že v následujících letech se situace několikrát opakovala. V září 1958 Náboženská obec dostala příspěvek na opravu tzv. tarasní zdi, pokud jej utratí do konce roku. Žádný ze zestátněných podniků ale nebyl schopen práci převzít a částka opět propadla.²³ Totéž se stalo i o rok později, přestože peníze se tentokrát podařilo zajistit již v létě. V tomto případě se nakonec dodavatele podařilo získat, avšak selhaly úřady, které příslibenou částku nezvládly alokovat.²⁴

Nelze jednoduše tvrdit, že by se Náboženská obec Církve československé stala obětí zvláště státní moci. Ze strany SKNV i MNV byla ostatně patrná snaha příspěvky na opravu památky poskytnout. Templ se stal spíše obětí podmínek socialistického hospodářství a administrativní správy. Kromě těžkopádných předpisů byl pro ně typický zoufalý nedostatek

■ Poznámky

13 Podle svědectví pamětníků, kteří Templ navštěvovali v souvislosti s obnovou, tvořilo okolí památky a Krajčova ulice v 70. a 80. letech zanedbanou a okrajovou lokalitu určenou v podstatě pro sociálně vyloučené.

14 Viz Národní archiv (dále NA), Památkový úřad Vídeň, (PÚ/R), ič. 964, kart. 49. Dochovala se žádost majitele Severyna Žofky, se kterou se v květnu 1912 obrátil na konzervátora L. Jeřábka. Práce začaly záhy, dokončeny byly v létě 1913 a vyžádaly si ještě jeden finanční příspěvek.

15 Zprávy o opravách viz NA, Ministerstvo školství, sig. 30, složka Mladá Boleslav, kart. 3139.

16 Dochovaný soupis výdajů uvádí mimo jiné výměnu oken a opravu střechy, tedy totéž, co mělo být předmětem následujících investic. Viz SOKA MB, f. ONV MB, kart. 273.

17 Problém tvořily také přístavby a objekty v bezprostřední blízkosti Templu, zejména domek čp. 103 v Krajčově ulici přebudovaný později na garáž. Viz např. SA NPÚ STČ, dopis z ministerstva kultury, sekce památkové péče na MNV MB ze dne 17. 12. 1955.

18 SA NPÚ STČ, Dopis z MNV MB ze 14. 10. 1955 na odbor pro kulturu rady Středočeského krajského národního výboru (SKNV) s přehledem čerpání částek na opravy památek; zařazení této částky do plánu oprav na rok 1955 bylo potvrzeno 7. 11. dopisem z ministerstva kultury.

19 SA NPÚ STČ, Dopis Náboženské obce Církve československé v MB na SKNV ze dne 19. 12. 1955. Klempířské práce stály 7 146,48 Kčs, pokrývačské 8 497,18 Kčs. Stojí přitom za zmínku, že pokrývačské práce prováděla ještě tedy soukromá firma J. Fuksy – kvůli tomu bylo k dopisu přiloženo (nedochované) potvrzení, že prací se v daném termínu nemohl ujmout žádný státní podnik.

20 SA NPÚ STČ, Dopis Náboženské obce Církve československé v MB na SKNV ze dne 20. 12. 1955.

21 SA NPÚ STČ, Dopis odboru kultury SKNV Náboženské obci Církve československé v MB ze dne 30. 12. 1955.

22 Viz SA NPÚ STČ, Dopis krajského inspektora pro kulturu Františka Kubce z odboru kultury SKNV konzervátorovi J. Košťákovi ze dne 8. 5. 1956. Kubec v dopise vysvětluje postup krajského výboru v odpovědi na stížnost, kterou na jeho postup podal konzervátor Josef Košťák.

23 Nutno podotknout, že Náboženská obec žádala o příspěvek na celkovou obnovu. SA NPÚ STČ, Dopis SKNV Náboženské obci Církve československé z 18. 9. 1958. – Ibidem, Dopis Náboženské obce Církve československé na SKNV z 8. 10. 1958. – Ibidem, Dopis z hospodářsko-administrativního oddělení SKNV Náboženské obci Církve československé z 1. 11. 1958.

24 SA NPÚ STČ, Dopis Náboženské obce Církve československé v MB na SKNV ze dne 19. 6. 1959 – Ibidem, Dopis Náboženské obce Církve československé v MB na SKNV ze dne 25. 7. 1959. Obec připomíná, že má od roku 1955 připravený a složený materiál k opravě střechy. – Dopis SSPPOP Náboženské obci Církve československé v MB ze dne 15. 9. 1959.

Obr. 5. Mladá Boleslav, dům čp. 102, zvaný Templ, pohled z Ptácké ulice z 20.–30. let (?) 20. století. Původní stav v době, kdy jej vlastnila Církev Československá husitská. Patrná je nečleněná klasicistní fasáda s okny v lici, nízká polovalbová střecha a soustava přístavků po stranách hlavní hmoty. Uloženo v SA NPÚ STČ.

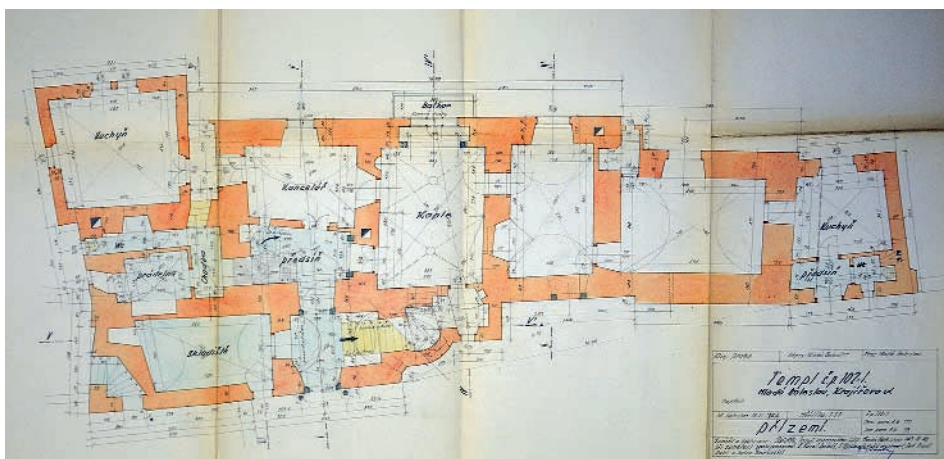
Obr. 6. Mladá Boleslav, dům čp. 102, zvaný Templ, zaměření objektu provedené roku 1964 konzervátorem J. Košťákem. Jde o jediný výsledek prvních snah o památkovou obnovu Templu – z tohoto zaměření nicméně vycházela většina následujících průzkumů a projektů. Uloženo v SA NPÚ STČ.

výrobních a profesních kapacit a neschopnost efektivní spolupráce mezi jednotlivými složkami státní správy – pokud už se podařilo najít prostředky, nebyly podniky podřízené centrálnímu plánování schopny nečekanou zakázku převzít, případně chyběl nezbytný materiál, protože jeho výroba nebyla zadána dostatečně (tedy rok a více) dopředu. Tyto okolnosti nejsou důležité jen jako doklad nefunkčnosti tehdejšího systému; jde také o to, že při hodnocení památkové obnovy je třeba mít na paměti i podobné ryze praktické a přízemní okolnosti. Administrativní poměry a organizační možnosti 50., 60., ale jak uvidíme, i 70. a 80. let se od současných poměrů liší natolik zásadně, že jejich vliv na průběh i celkový úspěch obnovy dost dobře nelze přecenit.

Lze jim ostatně dát jednoznačně za vinu, že na přelomu 50. a 60. let se Templ začínal dostávat do havarijního stavu. Roku 1956 se zřítla jižní část opěrné tarasní zdi do tehdejší Marxovy ulice (dnes Ptácká) a navíc začal stavbu ohrožovat pokračující průsak městské kanalizace, který podmáčel část základů – pro dobové poměry je poměrně ilustrativní, že tento problém, tedy unikání splašků v samotném centru města, tou dobou trápil stavbu už několikrát rok a trvalo ještě bezmála dvacet let, než se jej podařilo uspokojivě vyřešit. K žádnému posunu ve věci oprav ale nedošlo, takže když byl v prosinci roku 1960 konzervátor Josef Košťák,²⁵ který se v úsilí o záchranu památky dosti angažoval, na prohlídce objektu, konstatoval zásadní zhoršení stavu, vznik nových trhlin a opadávání omítky, a to zejména v jihozápadní části.²⁶ Odbor MNV na zjištěné závady zareagoval „po úřednicku“ a zároveň způsobem, který potvrzoval celkovou bezradnost všech zainteresovaných: vytkl vlastníkovi, že neplní povinnosti při správě památkově chráněné nemovitosti, a vydal na objekt havarijní výměr.²⁷ Náboženská obec Církve československé se dostala do nezáviděníhodné situace. Přestože několik let opakovaně usilovala o zajištění opravy, skončila nejen s břemenem v podobě padající středověké stavby, ale také

5

6

s cejchem nezodpovědného majitele, který se neumí postarat o cennou památku. Úsilí o započetí obnovy se přesto nepohnulo ani o krok. Míru zoufalství, ve kterém se mlado-boleslavská náboženská obec nacházela, nejlépe ilustruje pokus obrátit se s prosbou o pomoc přímo na prezidenta republiky Antonína Novotného. Obsáhlý dopis z roku 1962, kde jsou shrnuty dosavadní peripetie s opravou,²⁸ pochopitelně zůstal bez odezvy. Problémy, na které se v něm upozorňuje, totiž nebyly projevem místních excesů, ale vyplývaly z podstaty fungování celého systému.

V době, kdy se zástupci církve intervencí u hlavy státu pokoušeli o nemožné, převzalo iniciativu v praktickém úsilí o záchranu Templu Středočeské středisko památkové péče a ochrany přírody (SSPPOP), které od začátku roku 1962 začalo soustavně urgovat městské, okresní i krajské stranické orgány s požadavkem započít opravy – vzhledem k insolventci vlastníka²⁹ – na státní náklady.³⁰ Tento tlak nakonec přinesl ovoce a 9. listopadu 1962 se konala schůzka zástupců ONV, MNV, vlastníka

a památkářů (v osobě konzervátora Košťáka), na které došlo k dohodě a byl stanoven další postup při záchraně památky.³¹ Do konce roku měly proběhnout opravy s použitím materiálu,

■ Poznámky

25 Viz exkurz.

26 SA NPÚ STČ, Zápis z místního šetření na objektu TEMPL ze dne 13. 12. 1960.

27 Budova byla uzavřena a rodina faráře se musela ihned vystěhovat. Viz SOKA MB, f. ONV MB, kart. 739, inv. č. 1349.

28 SA NPÚ STČ, Dopis Náboženské obce Církve československé v MB prezidentu republiky z 23. 8. 1962.

29 O opravu nadále usilovala i Náboženská obec – v únoru 1962 opět žádala ONV o povolení provést opravy. Odpověď bylo, že souhlas bude udělen, pokud bude domluven stavební podnik a vypracován rozpočet... SOKA MB, f. ONV MB, kart. 742.

30 SA NPÚ STČ, Dopis SSPPOP na ONV ze dne 12. února 1962. – SA NPÚ STČ, Dopis SSPPOP na ONV ze dne 8. září 1962. – Dopis SSPPOP na ONV ze dne 1. listopadu 1962. – Dopis SSPPOP na SKNV ze dne 22. září 1962.

7

8

9

Obr. 7. Mladá Boleslav, dům čp. 102, zvaný Templ, pohled na hlavní vstup z Krajiřovy ulice na sklonku 50. let, kdy byl objekt stále užíván zástupci církve. Foto: V. Hyblík, uloženo v SA NPÚ STČ.

Obr. 8. Mladá Boleslav, dům čp. 102, zvaný Templ, západní vstupní průčelí již neužívaného a vybydleného objektu na začátku 70. let (jak naznačují mj. názvy kapel na garážových vratech). Vlevo je patrná stavba garáže, původně domku čp. 103, jehož demolice byla předmětem dlouhých jednání. Uloženo v SA NPÚ STČ.

Obr. 9. Mladá Boleslav, dům čp. 102, zvaný Templ, pohled od severu z Krajiřovy ulice, ještě se severním přístavkem, v roce 1977. Uloženo v SA NPÚ STČ.

který měla církev z dřívějška k dispozici. MNV se zavázal objednat u SÚRPMO vypracování projektu obnovy, který měl být po polovině roku 1963 dokončen, a zajistit opravu kanalizace, ONV pak měl zajistit zařazení opravy poškozené opěrné/tarasní zdi do výrobního plánu na rok 1963. Na schůzce padl ještě jeden klíčový návrh – protože Náboženská obec nemá pro správu památky dost prostředků, SSPPOP navrhlo, aby Templ převzalo město a vyměnilo ho s církví za jiné prostory. Jak se nakonec ukázalo, žádné nebyly k dispozici – přesto se měl tento podnět brzy vrátit na stůl znovu.³²

Pokud by se podle listopadové dohody skutečně postupovalo, nepochybně by se podařilo Templ bez problémů zachránit. Vše ale proběhlo jinak. Když se v únoru následujícího roku SSPPOP dotazoval městského výboru, zda výbor splnil svoje závazky, odpovědí bylo, že oprava kanalizace a opěrné zdi do výrobního plánu zařazena nebyla, protože „nebyla nikým nárokována“³³ a navíc nebylo jasné „finanční a projekční zajištění“ akce.³⁴

K jistému posunu nakonec přeci jen došlo. Pravděpodobně se o to zasloužil Státní ústav památkové péče a ochrany přírody (SÚPPOP),

na který se v dubnu 1963 obrátili zástupci Náboženské obce. SÚPPOP sice v odpovědi upozornil, že nemá pro zásah do kauzy reálné kompetence,³⁵ přesto snad právě díky jeho intervenci přišla 15. července na střeďočeské památkové středisko zpráva z MNV, že výbor konečně oslovil Státní ústav pro rekonstrukci památkových měst a objektů (SÚRPMO) s objednávkou projektu rekonstrukce. V daném kontextu poněkud absurdní je pointa zprávy – hrozí, že se projekt nestihne vyhotovit včas, a výbor proto žádá obě památkové instituce, aby „svým vlivem působily“ na SÚRPMO a žádaly urychlené dokončení prací...³⁶ Skluzu se ale zabránit nepodařilo, neboť SÚRPMO neměl na dokončení prací volné kapacity.

Záchrana Templu dostala další odklad, a to nečekaně dlouhý. SÚRPMO se do práce na projektu nepustil ani v roce 1964, ani v letech následujících a z památky se stávalo stále větší břemeno. Roku 1965 se kvůli havarijnímu stavu objektu Náboženská obec z Templu definitivně vystěhovala do nově zakoupeného domu v ulici Boženy Němcové a následně jej nabídla městu darem, tedy patrně bez nároku na nějakou formu prostorové kompenzace.³⁷ Přestože tento krok měl podporu obou památkových orgánů, město se převzetí nemovitosti bránilo. Je to celkem pochopitelné – Templ byl víc než deset let vystaven chátrání, jako nemovitost rapidně ztrácel hodnotu a jako prvořadá středověká památka nemohl být jednoduše zdemolován pro uvolnění parcely, náklady na jeho opravu přitom ale stoupaly do závratné výše. MNV a ONV se však uchýlili k dosti demagogickému argumentu, že odmítají převzít odpovědnost za škody napáchané dosavadním vlastníkem, který „neplnil povinnosti správného hospodáře“, a že je nepřipustné, když „zničená budova vlastníkem je pak pohodlně předána státu“.³⁸

■ Poznámky

31 SA NPÚ STČ, Zápis z porady k zabezpečovacím pracem na budově Templu mezi ONV, MNV dne 9. listopadu 1962.

32 Náboženská obec delší dobu jednala s MNV o výměně Templu za jiný objekt. Roku 1965 se jí po jistých průtazích podařilo koupit dům čp. 495 v ulici Boženy Němcové. Jakmile získala nové zázemí, nabídla Templ státu darem (viz níže). Podrobněji viz SOKA MB, f. ONV MB, kart. 737, inv. č. 1346.

33 To zjevně nebyla pravda, jak dokládá postup Náboženské obce – rada starších bezprostředně po schůzce opravu schválila a informovala o tom ONV s tím, že na opravu nemá vlastní prostředky. OKA MB, f. ONV MB, kart. 742.

34 SA NPÚ STČ, Dopis SSPPOP na odbor výstavby MNV ze dne 11. 2. 1963. – Dopis SSPPOP na odbor výstavby MNV ze dne 11. 2. 1963. – SA NPÚ STČ, Dopis Odboru výstavby MNV na SSPPOP ze dne 22. 2. 1965. – Rekapitulace peripetií z počátku roku 1963 je shrnuta také v dopise SSPPOP na SÚPPOP z 15. května 1963.

35 SA NPÚ STČ, Dopis SÚPPOP radě starších Církve československé ze dne 4. 5. 1963.

36 SA NPÚ STČ, Dopis MNV na SSPPOP ze dne 15. července 1963.

37 O tom, že Templ nabídne městu, rozhodla rada církve v březnu, oficiální nabídka byla podána 25. 5. 1965. Viz SOKA MB, f. ONV MB, kart. 737, inv. č. 1346. – Přijetí daru církev opakovaně urgovala v následujících letech. Viz SA NPÚ STČ, Dopis ONV K. Gessendorfovi z SSPPOP ze dne 25. 10. 1965. – Dopis ze SÚPPOP na ONV ze dne 5. srpna 1966.

38 SA NPÚ STČ, Dopis ONV K. Gessendorfovi z SSPPOP ze dne 24. 10. 1966. Totožné argumenty se opakují i při jednání o rok později: Ibidem, Dopis školské a kulturní komise ONV školské a kulturní komisi SNKV ze dne 24. května.

10

11

Obr. 10. Mladá Boleslav, dům čp. 102, zvaný Templ, pohled z Ptácké (tehdy Marxovy) ulice v roce 1971, několik let před zřícením jihovýchodních přístavků. Na stavbě jsou patrné známky dlouholetého soustavného chátrání. Uloženo v SA NPÚ STČ.

Obr. 11. Mladá Boleslav, dům čp. 102, zvaný Templ, pohled z Ptácké (tehdy Marxovy) ulice v roce 1977, po zřícení jihovýchodní části stavby. Uloženo v SA NPÚ STČ.

O nadlouho jediný reálný příspěvek k opravě památky se tak zasloužil nezdolný reprezentant místní památkové péče, konzervátor Košťák, který v roce 1964 pořídil zaměření objektu.³⁹

Promarněná šance? Od studie SÚRPMO k havárii památky, 1967–1977

S přípravou projektu celkové obnovy se nakonec začalo v roce 1967. V květnu byl zadán stavebněhistorický průzkum, který měl zhotovit SÚPPOP,⁴⁰ kde tuto práci dostal na starost tehdejší elév Josef Štulc. Jako podklad pro zhotovení průzkumu posloužilo zaměření arch. Košťáka. V srpnu si SÚRPMO vyžádalo podklady k vypracování projektu statického zajištění. V březnu roku 1968 pak SKNV u SÚRPMO oficiálně objednal také studii celkové památkové rekonstrukce.⁴¹ Avšak teprve o rok později, 12. srpna 1969, byla se SÚRPMO podepsána hospodářská smlouva na dodání studie rekonstrukce v ceně 18 000 Kčs s dodáním 25. února 1970. Smlouvu s ústavem neuzavřel okresní, městský ani krajský výbor, ale poněkud překvapivě SSPPOP. Právě středisko památko-

vé péče se totiž nakonec – k velké úlevě městských i okresních úředníků – rozhodlo přijmout Černého Petra a převzít Templ pod svou správu. SSPPOP mělo v úmyslu zmírnit přijatou zodpovědnost tím, že bude jen správcem budovy pro čas rekonstrukce a poté ji převede na jinou instituci, která ji bude využívat.⁴² Podrobnosti převodu byly definitivně dojednány 26. února 1970,⁴³ formálně se uskutečnil 15. března téhož roku.⁴⁴

V té době už středisko usilovně pracovalo na zajištění rekonstrukce. V únoru roku 1970 bylo u n. p. Geodeta objednáno zaměření okolí objektu,⁴⁵ v březnu bylo statické zajištění Templu zařazeno do plánu oprav na rok 1970 – projekt pro něj zaslal SÚRPMO 10. března.⁴⁶ Statický průzkum a návrh⁴⁷ následně posoudil statik doc. Ing. Rudolf ze Středočeského podniku pro konzervace a opravy kulturních pamá-

mě, fatální důsledky. Později se počítalo s Okresním muzeem.

43 SA NPÚ STČ, Zpráva z jednání na MNV dne 26. února 1970.

44 SA NPÚ STČ. Stalo se tak ale dříve, již 6. března, fyzicky pak mělo dojít k převzetí na konci měsíce, jak uvádí dokument z 26. 3. 1970. V něm je podrobněji specifikováno i konkrétní vymezení předávané nemovitosti – tvoří ji objekt čp. 102 (Templ) na parcele č. 117, dále zahrada na parc. č. 38 a pastva na parc. č. 41/1.

45 Templ čp. 102, Mladá Boleslav, Situace zaměření, Geodeta 1970. ASTČ – Zaměření, č. 467. Měř. 1 : 200, včetně vrstevnic.

46 SA NPÚ STČ, Dopis ze SÚRPMO na SSPPOP ze dne 10. 3. 1970. První verzi ale středisko obdrželo dokonce už 29. prosince: viz Spisový záznam ze dne 29. 12. 1969. Průzkum je dnes uložen v SA NPÚ STČ.

47 Templ čp. 102, Mladá Boleslav, Statika, SÚRPMO, Ing. Vízek průzkum, Ing. Svoboda návrh, 1969–1970. ASTČ – Zaměření, č. 500. Průzkum zaznamenal špatný strop v suterénu jihozápadního přístavku, v celém suterénu v klenbách trhlíny, v jižní části přízemí stropy i zdi ve velmi špatném stavu (trhlíny svislé i vodorovné). V návrhu byly pro téměř všechny klenby sklepa navrženy rubové skořepiny, v přízemí další dvě, v jižním přístavku přezdění zdi a nový betonový strop, severní přístavek se měl odbourat, nad částí patra měla být zřízena železobetonová deska, krov se měl jen přilozkovat. Náklady na tyto opravy byly vyčísleny na 736 tis. Kčs.

48 Mladá Boleslav čp. 102 Templ, SHP, Expertiza k rekonstrukci dle návrhu SÚRPMO, Dr. Rudolf, SPKOKP, 1971. Archiv NPÚ ÚOPŠČ, fond Pozůstalost Obnovy památek. Rudolf navrhoval odstranit také jižní přístavky, ale zároveň považoval za zbytečnou opravu kleneb rubovými „skořábkami“ nad suterénem.

■ Poznámky

39 Jde o nejstarší zachovaný plánový doklad stavebně-technického řešení památkové záchrany, obnovy a zprovoznění budovy. Josef Košťák, Templ – zaměření, 1 : 50, 9 výkresů – půdorysy, řezy, 1 pohled kolorovaný tisk. 1964. Uloženo v ASTČ – Zaměření, č. 183. Jde očividně o oměrné zaměření.

40 SA NPÚ STČ, Dopis SSPPOP na SÚPPOP ze dne 23. 5. 1967.

41 SA NPÚ STČ, Dopis z SKNV na ONV ze dne 30. března 1968. – Rekapitulaci podniknutých kroků obsahuje dopis školské kulturní komise SNKV školské a kulturní komisi ONV z 2. května.

42 Původně měla Templ využívat Středočeská galerie, která se ale nároku v roce 1972 vzdala, což mělo, jak uvidí-

12

13

14

Obr. 12. Mladá Boleslav, dům čp. 102, zvaný Templ, pohled z Prácké (tehdy Marxovy) ulice v roce 1977, detail zříceného jihovýchodního nároží stavby. Uloženo v SA NPÚ STČ.

Obr. 13. Mladá Boleslav, dům čp. 102, zvaný Templ, detail zříceného jihovýchodního části stavby, snímek z roku 1977. Uloženo v SA NPÚ STČ.

Obr. 14. Mladá Boleslav, dům čp. 102, zvaný Templ, detail ruin po zřícení jihovýchodní části stavby v roce 1977. Uloženo v SA NPÚ STČ.

tek (SPKOKP).⁴⁸ SÚRPMO souběžně pracovalo na studii celkové rekonstrukce, kterou dostal na starost ateliér pod vedením arch. Remla, u něhož SSPPOP zamýšlel objednat také prováděcí projekt. Současně vznikala studie řešení okolí stavby,⁴⁹ pro kterou se ukázala jako zásadní problém demolice domku/garáže čp. 103 sousedící na jihovýchodě s Templem. Přestože MNV slíbil demolici zajistit již v rámci jednání v roce 1963, nevedla ani roku 1970 jednání mezi památkáři, stranickými orgány a majitelem objektu k uspokojivému závěru.⁵⁰ Práce na obnově to však zatím neohrožovalo: 30. června – tedy s čtyřměsíčním zpožděním oproti smlouvě – zaslal SÚRPMO středočeskému středisku památkové péče k vyjádření hotovou studii obnovy.⁵¹

Ve chvíli, kdy už byl jen krůček k zahájení opravy, však nastaly další komplikace. A opět byly na vině zvláštnosti tehdejšího stavebního provozu. V době před rokem 1989 totiž státní orgány a instituce nezadávaly stavební práce přímo, ale skrze tzv. investorské útvary – v tomto případě šlo o Krajský investorský útvary (KIÚ). Ten měl sloužit jako prostředník mezi vlastníkem objektu, poskytovateli prostředků a dodavateli stavby, v celé akci tedy v zásadě hrál roli investora a organizátora stavby, a to bohužel problematickým způsobem. KIÚ se do obnovy zapojil krátce po dodání studie a od začátku se dostával do sporů se SSPPOP.⁵² Tím

nejvýznamnějším důvodem se stal prováděcí projekt obnovy Templu. SSPPOP zdánlivě formálně požádal KIÚ, aby jej objednal u SÚRPMO, který vypracoval studii a který také disponoval dostatkem kvalifikovaných odborníků.⁵³ KIÚ ale bez další konzultace s památkáři objednal prováděcí projekt u Středočeského podniku pro konzervaci a obnovu kulturních památek (SPKOKP).⁵⁴ Památkové středisko s tímto postupem nesouhlasilo a věc se v lednu 1971 dostala k rozhodnutí krajského národního výboru.⁵⁵ Výsledkem bylo, že památkáři museli ustoupit. Incident mohl nejen za další zdržení oprav, ale stal se předzvěstí nových sporů, které celou akci dokázaly zcela paralyzovat.⁵⁶

Protože KIÚ vyhodnotil starší stavebněhistorický průzkum jako nedostatečný, objednal jeho doplnění, které měl vyhotovit SÚPPOP ve spolupráci s dodavatelem stavby, SPKOKP.⁵⁷ Od tohoto podniku si také vyžádal připomínky ke studii rekonstrukce připravené SÚRPMO. Problém nastal ve chvíli, kdy památkové středisko jako majitel objektu začalo žádat o zaslání těchto podkladů⁵⁸ – přes opakované urgenční se materiálů více než rok nedomčelo, a to navzdory tomu, že z obou vyplývaly pro budoucí projekt zásadní změny.⁵⁹ Docházelo přitom k dalším nepochopitelným lapsům. Vyložene absurdní byla například stížnost ze strany KIÚ, že památkové středisko blokuje postup prací, protože nedodalo své vyjádření k doplněnému průzkumu – tedy k materiálu, který středisko u investorského útvaru a SPKOKP celou dobu marně urgovalo.⁶⁰ Tyto velmi podivné organi-

na 1970. SSPPOP rozeslalo projekty k vyjádření dalším zainteresovaným stranám, mj. SÚPPOP a Středočeské galerii, jak vyplývá z pozdějších urgencí jejich připomínek. Studie samotná se ve spisovém archivu kupodivu nedomčovala. V SOA Praha jsou však uloženy pozdější připomínky SPKOKP, které jsou krajně kritické – nacházejí v projektu věcné nesrovnalosti a především rozpor s památkovou podstatou objektu (např. změny dispozic, vybourání středověkého krbu apod.). SOA Praha, f. Obnova památek, inv. č. 211 Ml. Boleslav Templ, Krajčova ul. čp. 102, projektová dokumentace, fotodokumentace 1971–1984, kart. 178.

⁵² Jeden z nich se týkal objednávek statického zajištění stavby, které KIÚ ani přes urgenční nebyl do konce roku schopen zajistit. Viz SA NPÚ STČ, Dopis SSPPOP na KIÚ ze dne 15. 7. 1970. – Ibidem, Dopis KIÚ na SSPPOP ze dne 31. 7. 1970.

⁵³ SA NPÚ STČ, Dopis SSPPOP na KIÚ 9. 11. 1970.

⁵⁴ SA NPÚ STČ, Dopis KIÚ na SPKOKP 24. 11. 1970.

⁵⁵ SA NPÚ STČ, Dopis SSPPOP na odbor výstavby SKNV z 5. 1. 1971.

⁵⁶ Že jednání s KIÚ byla konfliktní a že si útvary „osoboval právo zadávat studie komu se mu zachce“, potvrzuje i svědectví Vojtěcha Lásky.

⁵⁷ SA NPÚ STČ, Dopis SSPPOP na KIÚ 3. února 1970. – SA NPÚ STČ, Nedatovaný dopis KIÚ na SSPPOP. Snad jako podklad pro tyto analýzy vznikly plány „starého stavu“, patrně překreslením plánů J. Košťáka. Templ čp. 102, Mladá Boleslav, Starý stav – zaměření, Bendlmayerová (SPKOKP), 1971, 16 výkresů, 1 : 50, investor KIÚ. ASTČ – Zaměření, č. 1071.

⁵⁸ SA NPÚ STČ, Dopis SSPPOP na SPKOKP ze dne 3. března 1971. – Ibidem, Dopis SSPPOP na KIÚ z 15. března 1971.

⁵⁹ Připomínky SPKOKP v podstatě požadovaly celou studii ze základu přepracovat – viz pozn. 47. Podle Vojtěcha Lásky se znění připomínek na SSPPOP nedostalo nikdy, Lásky uvádí, že jejich znění nezná dodnes.

⁶⁰ Ibidem. Podobným způsobem se proti středočeským památkářům obrátilo rozhodnutí neúčastnit se další schůzky, dokud požadované podklady nedostanou. Materiálů se nedomčeli, zato byli opět označeni za zdroj problémů. Viz SA NPÚ STČ, Zápis ze schůzky k projektové

■ Poznámky

⁴⁹ Dopis SSPPOP na SÚRPMO ze dne 11. 5. 1970 (koncept) – Vojtěch Lásky zde píše, že středisko návrh přijímá jako variantu k další diskusi.

⁵⁰ SA NPÚ STČ, Zápis z jednání o demolici domku čp. 103 ze dne 27. 5. 1970.

⁵¹ SA NPÚ STČ, Dopis SÚRPMO na SSPPOP ze 30. červ-

Obr. 15. Mladá Boleslav, dům čp. 102, zvaný Templ, hlavní klenutá gotická síň v přízemí v 70. letech, před započatím oprav, detail klenebních konzol. Uloženo v SA NPÚ STČ.

15

začnící kotrmelce zasáhly i do jinak dobrých vazeb mezi oběma památkovými institucemi – KIÚ se totiž začal jako na hlavního památkového partnera obracet na SÚPPOP, který na rozdíl od středočeského pracoviště všechny podklady dostával včas a jeho zástupci byli zváni na všechny schůzky. Vzniklé napětí mezi SÚPPOP a SSPPOP se však podařilo rychle vyrovnat.⁶¹

I přes tyto neshody ale přípravy obnovy Templu pokračovaly. Koncem jara 1972 byl dokončen elaborát SHP. Ani tentokrát nebyl zcela úplný – východiskem byla původní umělecko-historická analýza doplněná o několik dílčích průzkumů, mezi kterými ani tentokrát nebyl průzkum archivní. Pro potřeby obnovy ale výsledek musel stačit.⁶² O rok později, v červenci 1973, pak mohl být konečně za účasti SSPPOP a SÚPPOP projednán projekt první etapy obnovy Templu.⁶³ Z předložených variant byla vybrána verze č. 3 (s dvoupatrovou novostavbou v místě jižního přístavku), ke které byly vzneseny dílčí připomínky – mělo dojít ke zrušení bytové jednotky, asanaci garáže čp. 103 (kterou MNV stále nezajistil) a demolici jihozápadního přístavku. Jako celek byl ale projekt schválen s tím, že v říjnu 1973 má být předložena část finální dokumentace, dopracován rozpočet a v zimě se bude moci začít se stavbou.

Jenže práce tak jako tolikrát předtím zahájeny nebyly. Tentokrát se to ale neobešlo bez následků: v březnu 1974 se část objektu, „jižní přístavek a přilehlé vertikální těleso“, zřítla.⁶⁴ SSPPOP přitom definitivně zjistilo, že spolu s Templem přijalo především nevdechné břemeno, protože se dostalo do stejné situace jako předtím Náboženská obec – když v květnu 1974 MNV v dopise nadřazeným orgánům a středisku požadoval okamžité zahájení prací, neopomněl zmínit nezodpovědnost majitele, který „ani po mnoha jednáních nepřistoupil ke konkrétní akci“.⁶⁵ Chyba ale nebyla na straně památkářů – v prosinci 1973 požádali KIÚ o zahrnutí oprav Templu do plánu akcí na rok 1974, útvar tak ale opět neučinil.⁶⁶ Důvody, proč se rekonstrukci se nedařilo prosadit do plánu oprav, nejsou zcela jasné – jedním z nich ale pravděpodobně byla otázka využití. Když v roce 1972 dala Středočeská galerie, se kterou se pro Templ počítalo, najevo, že o objekt nemá zájem, zůstal na nějaký čas oficiálně bez využití. Jak upozorňuje Vojtěch Láška, šlo o zásadní okolnost, protože z hlediska tehdejšího systému tím klesla hodnota objektu – chybějícím využitím se snížila „společenská

priorita“ jeho oprav a při sestavování plánu stavebních akcí byla dána přednost jiným záměrům.

Práce na projektu celkové obnovy přesto probíhaly dál, i když hlemýždím tempem; teprve v lednu 1975 poslalo SSPPOP svoje připomínky ke studii (!) rekonstrukce.⁶⁷ Na dlouho to byl ve věci obnovy poslední posun – jedinou významnější událostí, která se v Templu v následujících dvou letech odehrála, byla krádež parket.⁶⁸ A protože v úsilí o rekonstrukci dlouho nenastal významný krok kupředu, dala se znovu do pohybu samotná památka: v březnu roku 1977 došlo ke zřízení dříve diskutovaného „jihozápadního křídla“ (přístavku) Templu na spodní terasu.⁶⁹

Za minutu dvanáct – obnova Templu v letech 1977–1989

Nová havárie, která ještě palčivěji obnažila neschopnost státu postarat se o léta ohrožené kulturní dědictví, na jedné straně znamenala pro Templ katastrofu, na druhé straně ale

■ Poznámky

přípravě obnovy Templu dne 21. 1. 1972. – Důvody neúčasti za SSPPOP zformuloval Vojtěch Láška v dopise na KIÚ z 21. 1. Připomínky ke studii obnovy muselo středisko urgovat ještě na konci února 1972, viz Dopis SSPPOP na SKNV ze dne 21. 2. 1972. – Dále viz Dopis KIÚ na SSPPOP ze dne 24. 2. 1972, kterým je zván zástupce střediska na jednání 6. března. – Stejně pak i o rok později Dopis KIÚ na SSPPOP ze dne 6. srpna 1973.

⁶¹ Když například v červnu 1973 proběhlo jednání o první variantě prováděcího projektu, protestovalo středisko proti tomu, že na ně byl pozván i SÚPPOP, jehož účast „nebyla podložena ani zněním zákona, ani pracovní náplní Ústavu a Střediska“. Viz SA NPÚ STČ, Dopis SSPPOP na KIÚ z 20. 6. 1973. – Odpověď KIÚ byla dosti podrážděná: na schůzky hodlá zvát partnery, od kterých lze očekávat vstřícnou spolupráci. Ibidem, Dopis KIÚ na SSPPOP ze dne 6. srpna 1973.

⁶² Od roku 1970, nejvíce 1971, ale pak až do roku 1979 doplňuje plánovou a průzkumovou dokumentaci SPKOKP a posléze Obnovy památek početná profesionální fotodokumentace (dokonce i barevná) uložená v archivu NPÚ ÚOPSC především ve zvláštním fondu pozůstalosti po Obnově památek. Hlavním fotografem byl F. Brázda. Mimo to je ve fotoarchivu zmíněné instituce pod lokalitou Mladá Boleslav Templ uloženo 110 fotografií a negativů objektu z let 1962–1987. Další vlastní černobílou i barevnou fotodokumentaci i z průběhu obnovy mají ve svých archivech Ing. Fuchs a Ing. Žizka.

⁶³ SA NPÚ STČ, Zápis o projednání prováděcího projektu I. etapy Templu dne 11. 7. 1973. Jednalo se o studii SPKOKP. Bendlmayerová, Mošták, 1972. ASTČ – Zaměření, č. 703. Investorem byl KIÚ. Návrh obsahuje zhodnocení SHP (4 s.), perem kreslené studie perspektiv i plán průběhu celé hradební zdi. Ohledně samotné stavby navrhuje poměrně razantní odstranění přístavků a doplňky několika dveří. Dostavbu jihozápadního přístavku navrhuje v alternativách jako přízemní, patrovou nebo dvoupatrovou. Rozpočet: varianta s odbouráním terasy 2 mil 9 tis., se zachováním západní terasy 2,933 mil.

⁶⁴ SA NPÚ STČ, Dopis SSPPOP na ONV ze dne 25. března 1974. V dopise středisko uvádí, že na obnovení zříceniny části v rámci rekonstrukce nebude trvat. Dále rekapituluje, že podklady pro finalizaci projektu byly odevzdány již v roce 1973, avšak projekt dosud nebyl dodán.

⁶⁵ SA NPÚ STČ, Dopis MNV MB na SSPPOP ze dne 3. května 1974.

⁶⁶ Viz SA NPÚ STČ, Vnitřní dopis SSPPOP, žádost Technického odboru o informace ze dne 23. 7. 1974.

⁶⁷ Zahrnovaly požadavek snesení novodobé střešky i s betonovým věncem, zachování stávajících dispozic, transfer cenného pozdněgotického portálu do hlavní síně a zachování jihozápadního přístavku a terasy. SA NPÚ STČ, Vyjádření SSPPOP ke studii rekonstrukce z 26. ledna 1975.

⁶⁸ SA NPÚ STČ, Dopis ze SNB MB na SSPPOP ze dne 19. 12. 1975 s žádostí o vyčíslení škody po krádeži parket a další informace o objektu Templu. SSPPOP odpověděl teprve dopisem z 15. 3. 1975 po druhé urgenci.

⁶⁹ SA NPÚ STČ, Dopis SSPPOP na ONV ze dne 10. března 1977.

16

17

Obr. 16. Mladá Boleslav, dům čp. 102, zvaný Templ, lešení na místě zřícené jihovýchodní části objektu v roce 1981, krátce po zahájení obnovy. Uloženo v SA NPÚ STČ.

Obr. 17. Mladá Boleslav, dům čp. 102, zvaný Templ, probíhající práce na místě zřícené části objektu v roce 1981, krátce po zahájení obnovy. Uloženo v SA NPÚ STČ.

také zajistila jeho záchranu. Probudila totiž zodpovědné orgány z letargie a spustila běh událostí, který nyní poměrně rychle šel ke skutečnému zahájení oprav.

Už 16. března 1977 bylo na ONV za účasti zástupců SSPPOP domluveno okamžité zajištění stavby, ke kterému byl objednán „zkrácený projekt“ u Ing. Víta Svobody ze SÚRPMO.⁷⁰ Ten v dubnu dodal krátkou technickou zprávu s rozбором stavu objektu⁷¹ a o měsíc později i samotný projekt,⁷² takže již 14. června mohlo být ke statickému zajištění zahájeno stavební řízení.⁷³ SSPPOP v nové situaci netrvalo na obnově jihozápadního přístavku ani rekonstrukci terasy (která ale nakonec zůstala zachována), požadovalo však pečlivé přebírání sutě ze zřícené části kvůli fragmentům hodnotných prvků.⁷⁴ Problém nastal s prováděcím projektem na celkovou obnovu, za který stále zodpovídal KIÚ. Ačkoliv projekt byl již na konci roku 1974 údajně téměř hotov a na začátku roku 1975 měl být odevzdán, ani v roce 1977 nebyl k dispozici a SSPPOP o něj muselo žádat opakovanou urgencí.⁷⁵ Jednání nad projektem začala až v únoru 1978, a to již přímo mezi SSPPOP a podnikem SPKOKP (zastupovaným po celou dobu obnovy J. Mošťákem⁷⁶), tedy bez KIÚ jako prostředníka.⁷⁷

Kromě samotné obnovy bylo oživeno jednání o dalších problémech. Opět se dostala na stůl nutnost odstranění nevhodných přístavků, zejména garáže čp. 103, a otevřená tehdy stále zůstávala otázka budoucího využití památky. Novým tématem se pak stal archeologický průzkum, který SSPPOP začalo zajišťovat v červenci 1977, kdy objednalo expertizu u Archeologického ústavu ČSAV.⁷⁸ Jednání o rozpracované projektové dokumentaci (která se ukázala být „pouze“ doplněnou verzí projektu z roku 1973) proběhlo 20. února. Vzešlo z něj několik připomínek definujících hlavní principy obnovy. Jejím cílem bylo fasádu do Krajčovy ulice ponechat v zásadě ve stávající podobě, doplněné pouze o odhalené nárožní kameny, západní fasádu naopak rekonstruovat do předpokládaného gotického stavu, včetně tvaru oken a arkýře.⁷⁹ Se zahájením rekonstrukce se počítalo v roce 1979 s tím, že nejnnutnější práce by mohly začít ještě o rok dříve.⁸⁰ Překvapivě se tak skutečně stalo, přestože projekt Ing. Svobody na statické zabezpečení byl „v řízení“ ještě v září, kdy k němu SSPPOP zasílalo své připomínky s naléhavou prosbou, aby práce co nejdříve začaly.⁸¹ V této fázi navíc

SÚRPMO z r. 1969, navrhuje zajištění střechy, pobouraných částí, výdřevu a vyzdívku, severní přístavek navrhuje odbourat.

73 Oznámení Odboru výstavby MNV v Mladé Boleslavi o zahájení stavebního řízení ze dne 14. 6. 1977.

74 SA NPÚ STČ, Dopis SSPPOP na KIÚ z 25. 3. 1977. – K přebírání sutě vznikla dokonce plánová dokumentace: Templ čp. 102, Mladá Boleslav, Odklizení historické sutě, Ing. arch. Mošťák (SPKOKP), 1978, Archiv NPÚ ÚOPSC, fond Zaměření, projekty, studie, č. 1030.

75 SA NPÚ STČ, Dopis SSPPOP na KIÚ ze dne 1. 7. 1977.

76 Viz exkurz.

77 SA NPÚ STČ, Zápis z projednání projektové přípravy rekonstrukce Templu na SÚPPOP dne 20. 2. 1978. Efektivnost těchto setkání zajistilo i jejich nepočtené složení – za SSPPOP Vojtěch Lásk, za SÚPPOP Josef Štulc, za SPKOKP arch. Mošťák.

78 SA NPÚ STČ, Dopis SSPPOP na ArÚ AV ČR ze dne 7. 7. 1977 s objednávkou archeologické expertizy. Ukázalo se sice, že ústav nemá na provedení plnohodnotného výzkumu kapacity, jako řešení však navrhl dělat sondáže v rámci stavebních prací při rekonstrukci s tím, že jejich vyhodnocení by ArÚ byl schopen zajistit. Průzkum nakonec prováděla za SSPPOP D. Špačková, koreferentem za ArÚ AV ČR byl určen Antonín Hejna. Na návrh SPKOKP pak byl jako konzultant osloven také dr. Turek z Národního muzea. – Ibidem, SA NPÚ STČ, Dopis ArÚ AV ČR na SSPPOP ze dne 26. 7. 1977. – Ibidem, Dopis SSPPOP na ArÚ AV ČR ze dne 13. 10. 1978. – Ibidem, Dopis ArÚ AV ČR na SSPPOP ze dne 26. 10. 1977.

79 SA NPÚ STČ, Zápis o jednání SÚPPOP a SKSPPOP ze dne 27. 4. 1977.

80 SA NPÚ STČ, Zápis z projednání projektové přípravy rekonstrukce Templu na SÚPPOP dne 20. 2. 1978.

■ Poznámky

70 SA NPÚ STČ, Zápis z jednání na odboru kultury z 16. března 1977.

71 SA NPÚ STČ, Technická zpráva z dubna 1977.

72 Templ čp. 102, Mladá Boleslav, statika, provizorní zajištění havarie, SÚRPMO, 1977, Ing. Svoboda, ASTČ – Zaměření, č. 1029. 5 výkresů a zpráva odkazuje na zřícený jihozápadní přístavek, nerealizovaný projekt statiky

došlo k jedné zásadní změně – řešení především stavebně-statického zajištění převzal Ing. Fuchs z SPKOKP (resp. posléze Obnova památek); je tedy možno říci, že veškeré provedené statické i stavební sanace jsou jeho dílem.⁸² Celý postup započal novým výkresem zaměření,⁸³ na který navázala řada konkrétních realizačních projektů.⁸⁴

Přes tyto komplikace se stavba ještě v roce 1978 rozběhla; už na kontrolním dni na konci října mohli přítomní konstatovat, že nejnultnější práce jsou hotové a zbývá jen stavbu zajistit tahly, což bude provedeno do konce roku.⁸⁵ Překvapivě snadno se podařilo vyřešit také letitý problém demolice garáže čp. 103, která mimo jiné bránila dokončení archeologického průzkumu⁸⁶ – došlo k rychlé dohodě s vlastníky a již v lednu 1979 byly ohlášeny stavební práce na „odklizení“ domku.⁸⁷

Dokončení celkové studie obnovy bylo výborem zodpovídajícím za obnovu (SSPPOP, SÚPPOP, SPKOKP) naplánováno na léto roku 1979, bezprostředně mělo navázat projektování jednotlivých fází realizace – parkánové zdi, střechy a samotného paláce rekonstruovaného v návaznosti na věž bývalé fortny.⁸⁸ Stavební práce měly začít ještě roku 1979 protipožárními úpravami a střechou.⁸⁹ Ještě v dubnu téhož roku začala demolice severního přístavku (dokončena však byla až o rok později) a pokračoval operativní i archeologický stavební průzkum (ten byl dokončen do konce roku).⁹⁰ I nadále se vyskytovaly dílčí komplikace,⁹¹ avšak na konci roku 1979 již bylo zřejmé, že vše směřuje ke standardní památkové obnově.⁹² Její realizaci už neměl na starost SPKOKP, ale národní podnik Obnova památek, což byla ovšem totožná firma, jen s novým názvem.

V roce 1980 pokračovala příprava projektu a zajišťovací práce – ukázalo se, že kvůli základům podmáčeným neustále prosakující kanalizací je třeba „asanovat“ jižní přístavek a že v havarijním stavu jsou zbytky „gotické věže“ (míněn podle všeho jižní trakt stavby), kterou bude třeba zajistit injektáží, nebo rozebrat a postavit znovu.⁹³ V lednu 1981 pak začala první fáze vlastních rekonstrukčních prací – snesení krovu a vybudování nového věnce, instalace železobetonových stropních desek a statické zabezpečení nejproblémovější, jihozápadní části objektu.⁹⁴ Na začátku února vydal SSPPOP, tehdy již zastupovaný Janem Žížkou, který jako garant Templ převzal po Vojtěchu Láskovi, k rekonstrukci střechy památkové pokyny: po debatách o jejím tvaru, kdy byla zvažována i stanová konstrukce, dalo středisko přednost variantě s valbovou střechou;⁹⁵ upravený projekt byl v červnu předložen památkářům a obratem schválen.⁹⁶ Souběžně také probíhaly stavební práce na rekonstrukci

Obr. 18. *Mladá Boleslav, dům čp. 102, zvaný Templ, pohled na střechu schodišťové věže po snesení krovu a vybudování nového věnce v roce 1981. Uloženo v SA NPÚ STČ.*

parkánové (tedy tarasní) zdi, které se nakonec pro „nedostatek kapacit dodavatele“ protáhly až do dalšího roku.⁹⁷

V létě 1981 byla předložena další „studie celkové obnovy“ (ve skutečnosti šlo už o návrh prováděcího projektu).⁹⁸ Dochované vyjádření SSPPOP, které vypracoval Jan Žížka, je zajíma-

■ Poznámky

81 SA NPÚ STČ, Vyjádření k dílčí dokumentaci na předběžné statické zajištění Templu z 6. 9. 1978 (pouze rukopisný koncept).

82 Ing. Fuchs převzal úkol na počátku své odborné praxe, veškeré jeho návrhy byly konzultovány s jeho tehdejšími vedoucími, statikem Ing. Jindřichem Rinešem. Zajímavé je, že na případnou návaznost na projekty statiky ze SÚRPMO si Ing. Fuchs nevzpomíná. Rozhovor s Ing. M. Fuchsem (pozn. 5).

83 Templ čp. 102, Mladá Boleslav, Stávající stav, zaměření, M. Fuchs (SPKOKP), 1978. ASTČ – Zaměření, č. 1034. Kopie dle zaměření Ing. Žežulky z roku 1970, půdorys, řezy, pohledy.

84 ASTČ – Zaměření, č. 938 (statika – bourání přístavku, severní fasáda); č. 1033 (havarijní zajištění objektu); č. 979 (statické zajištění parkánové zdi); č. 984 (podchycení lešení záp. fasády, lešení u sever. fasády); č. 1614 (stavebně-technický průzkum, statika – odvlhčení), č. 1560 (bourání jižního přístavku a lešení u vých. zdi věže); č. 1115 (statika III. etapa – zajištění jižního nároží paláce, strop nad patrem) atd.

85 SA NPÚ STČ, Zápis z kontrolního dne na stavbě Templu dne 25. října 1978.

86 SA NPÚ STČ, Zápis z 10. 1. 1979 o provedení památkového a archeologického dohledu při archeologickém výzkumu Templu.

87 SA NPÚ STČ, Dopis SSPPOP na SPKOKP ze dne 16. ledna 1979. – Ibidem, Ohlášení stavebních prací ze dne 23. 1. 1979. Stavební povolení ale bylo vydáno až v květnu a demolice byla provedena až v průběhu července. Viz SOA Praha, f. Obnova památek, inv. č. 211 Ml. Boleslav Templ, Krajčova ul. čp. 102, projektová dokumentace, fotodokumentace 1971–1984, kart. 178.

88 SA NPÚ STČ, Zápis z I. výrobního výboru na akci Templ ze dne 8. 3. 1979.

89 SA NPÚ STČ, Vyjádření SSPPOP k etapizaci stavebních prací z 2. 4. 1979. Mezi připomínkami bylo zahrnutí návrhu inženýrských sítí do studie; studie také měla počítat s rekonstrukcí věže do úrovně korunní římsy paláce s tím, že další řešení bude upřesněno na základě ikonografických pramenů.

90 SA NPÚ STČ, Interní sdělení z 9. 4. 1979.

91 Šlo především o staronový problém průsaků kanalizace ze sousedních domů 104, 105, 106, které nebyly připojeny na kanalizační síť. Problém se podařilo vyřešit až

18

v následujících letech. Viz SA NPÚ STČ, Dopis SSPPOP na MNV ze dne 25. 6. 1979. – Ibidem, Protokol z jednání na odboru výstavby MNV MB ze dne 16. 8. 1979.

92 Je jistým paradoxem, že teprve v této fázi se ve spisech objevují podrobnější památkové instrukce. Paradoxně teprve nyní mohla být věnována podrobnější pozornost i vlastním památkovým aspektům připravované akce. V listopadu tak SSPPOP vydalo památkové pokyny k obnově průčelí, zejména oken a ostění – jejich principem byl požadavek na rekonstrukci pozdně středověké podoby s restaurováním a doplněním původních ostění. SA NPÚ STČ, Dopis SSPPOP na ONV ze dne 22. listopadu 1979.

93 SA NPÚ STČ, Zápis z kontrolního dne akce Templ ze dne 22. 5. 1980.

94 SA NPÚ STČ, Zápis z konzultace jednostupňové dokumentace rekonstrukce Templu ze dne 16. 1. 1981.

95 Ve vyjádření SSPPOP také doplnilo připomínky ke zpracování konkrétních detailů a použitému sklonu střechy. Viz SA NPÚ STČ, Vyjádření SSPPOP k rekonstrukci střechy Templu ze dne 3. 2. 1981. Ke krovu se dochovala také projektová dokumentace: Templ čp. 102, Mladá Boleslav, Střecha, ing. arch. Brodský, Obnova památek, 1981, ASTČ – Zaměření, č. 1114. V dokumentaci je zpráva, výkresy, rozpočet. Krov je vlastně uložen na železobetonové desce stropu, u pozednic je užit napojující ocelový profil, spoje jsou šroubované, krytinou je břidlice. Sklon byl konstruován dle pozůstatků tesařských spojů shořelého krovu asi ze 17. stol. Původní vazné trámy byly stropní. Krov nad schodišťovou věží ponechán. Navržené náklady 791 tis. Kčs.

96 Jedinou připomínkou bylo minimalizovat viditelnou šířku oplechování pod nástřešním žlabem. SA NPÚ STČ, Vyjádření SSPPOP k rekonstrukci střechy Templu ze dne 16. 6. 1981.

97 SA NPÚ STČ, Dopis SSPPOP na MNV ze 17. 3. 1982.

19

vé tím, že je věnováno téměř výhradně *výtvarné* stránce projektu – z hlediska historické autenticity doporučuje zejména korekce detailů (tvar oken, ostění) a upřesňuje užití materiálů na úpravu omítek a interiérové dlažby. Zajímavé jsou zejména pokyny k jižnímu přístavku, který vznikl jako novostavba na místě zřícené hmoty; vyjádření doporučuje „rozházet“ okenní osy tak, aby nepravidelným rozmístěním odpovídaly gotickému přístupu, což bylo nakonec skutečně provedeno. Tato studie byla pro obnovu zásadní – jak se ukázalo, tvoří klíčovou a vlastně jedinou kompletně dochovanou komplexní prováděcí dokumentaci pro celý objekt. Se zapracováním zmíněných připomínek jde vlastně o přímý podklad dnešní architektonické podoby Templu.

Další fáze projektování tak mohla být zaměřena na techničtější otázky⁹⁹ a hlavně na problémy vznikající při stavbě¹⁰⁰ a s tím související změny projektu.¹⁰¹ Na konci roku 1983 při kontrolním dni mohlo být konstatováno, že „akce statika III. Etapa“ je s výjimkou osazení železobetonových desek nad klenby sklepa a přízemí hotová.¹⁰² Do konce roku byl také dokončen nový krov a zakryt provizorně lepenkou. V roce 1984 vznikla doplňková stavební a architektonická dokumentace týkající se jižní věže (jižního traktu),¹⁰³ ke které byly v roce následujícím budovány nové základy. V roce 1985 došlo ještě k obnově zřícené klenby 2. schodiště (za použití železobetonových desek) a hlavně „svislému posunu“ šnekového schodiště ve věži kvůli změně v úrovni podlah v nově budovaném jižním traktu.¹⁰⁴ Pracovalo se také na fasádách – odhalena a doplněna byla dnes pro objekt charakteristická kamenná gotická nároží, která byla do té doby skryta pod omítkami.¹⁰⁵

V roce 1986 už byly podle všeho hlavní hrubé práce hotové. V informaci o postupu oprav se řeší dílčí problémy – finální úprava omítek a oprava odhalených kamenných nárožních

kvádrů, forma dřevěných konzol pod římsou, oprava praveku nebo zvolená barevnost nátěrů.¹⁰⁶ Kvůli některým z těchto otázek, novým nálezhům a souvisejícím vícepracím se ale stavba protahovala – zdržení například způsobil pro danou dobu charakteristický problém se sháněním subdodavatele pro budování přípojek.¹⁰⁷ Zatímco první etapy, parkánovou zeď a střechu, se podařilo koncem roku 1986 dokončit,¹⁰⁸ finalizace celkové obnovy byla posunuta na rok 1989.¹⁰⁹

V roce 1987 se dle projektů stále dokončovaly některé stavebně-technické zásahy (např. statické zajištění hradební věže pod jižní fasádou nebo elektroakumulační topení), nicméně středisko v souvislosti s Těmplem zaměstnávala především tři témata. Prvním byla rekonstrukce a restaurování cenného pozdněgotického portálu z přízemí, který utrpěl značné škody při částečném zřícení budovy – portál měl být znovu sestaven, restaurován a osazen

■ Poznámky

98 SA NPÚ STČ, Vyjádření SSPOP ke studii rekonstrukce Templu ze dne 31. 8. 1981. Templ čp. 102, Mladá Boleslav, Jednostupňový projekt, Ing. arch. Brodský, Obnova památek, 1981. ASTČ – Zaměření, č. 1147. Obsah: stavební část, statika, zdravotnická, elektro a aku vytápění, požární ochrana, veřejné osvětlení, telefonní přípojka. Návrhy pro využití jako pro výstavní prostor, jižní přístavek dozdiván, sklep pod bývalým čp. 103 zasypan a přestropen železobetonovou deskou, stropy betonové desky, nové ostění oken – pískovec, okna se zasklením do olova. Unikátem je návrh statiky z Projektového ústavu Socialistického svazu mládeže (Ing. Hasil, Ing. Dlouhý), což byla snad jakási vedlejší zakázka pro projekční organizaci na bázi tehdy se objevujících projekcí pod hlavičkami výrobních socialistických družstev. Zmíněné návrhy statiky nebyly realizovány a architekt Brodský dnes již nebyl schopen určit jejich smysl.

99 S žádostí o připomínky byly postupně obeslány podniky a orgány zodpovídající za vodovody, elektřinu, hygienu

Obr. 19. Mladá Boleslav, dům čp. 102, zvaný Templ, pohled na vstupní, západní průčelí s v roce 1981, po snesení krovu a vybudování nového věnce. Uloženo v SA NPÚ STČ.

nebo požární ochranu. K tomuto období jsou datovány dochované průzkumy k řešení opakujících se problémů. Templ čp. 102, Mladá Boleslav, Průzkum vlhkosti, Ing. Kos, Obnova památek, 1982, ASTČ – Zaměření, č. 1181. – Templ čp. 102, Mladá Boleslav, Geologický průzkum, dr. Čech, Obnova památek, 1982. ASTČ – Zaměření, č. 2627. Obsah: text, 2 plány, doplňující posudek Dr. Valečky 1984. Ve zprávě se posuzuje propustnost okolí, tektonika, varuje se před erozí a dalšími sesuvy i před nebezpečím zřícení stropů v místnosti vyhloubené ve skále. Posudek dr. Valečky vznikl kvůli rozporu v závěrech dr. Čecha a Ing. Kosa.

100 Průběh prací a jednotlivá témata, která se v rámci realizace řešila, zachycují průběžně vypracovávané protokoly/zápisy z kontrolních dnů na stavbě, dochované v SA NPÚ STČ a v SOA Praha, f. Obnova památek, inv. č. 211 MI. Boleslav Templ, Krajčova ul. čp. 102, projektová dokumentace, fotodokumentace 1971–1984, kart. 178.

101 V březnu 1983 například přišla Obnova památek s návrhem na změnu projektu elektroinstalace – požadovala otlučení stávajících interiérových omítek a jejich nahrazení perlitem. Návrh byl pochopitelně ze strany SSPOP odmítnut. SA NPÚ STČ, Vyjádření SSPOP ze dne 23. 3. 1983.

102 SA NPÚ STČ, Zápis z kontrolního dne 6. 12. 1983.

103 Templ čp. 102, Mladá Boleslav, Změna založení věže, Ing. Fuchs, Obnova památek, 1984. ASTČ – Zaměření, č. 1731. Navrženy vrty, kotvy, 3 pilíře, železobetonový věnec na skále, aby byly zachovány odhalené substrukce zdí-základů. Náklady 23 tis. Kčs. Templ čp. 102, Mladá Boleslav, Jednostupňový projekt – dodatek, Ing. arch. Brodský, Obnova památek, 1984. ASTČ – Zaměření, č. 1147. Týká se dostavby přístavku. Náklady: 27 tis. Kčs.

104 Fragmenty původních stupňů byly ponechány odhalené a jsou dodnes viditelné v přízemí pod nástupem na schodiště.

105 SA NPÚ STČ, Zápis z kontrolního dne 11. 4. 1985.

106 SA NPÚ STČ, Informace o postupu oprav na základě památkového dohledu ze dne 10. 6. 1986.

107 SA NPÚ STČ, Zápis z kontrolního dne 14. 10. 1986.

108 Parkánovou zeď a střechu SSPOP převzalo v říjnu 1986.

109 Při posunu byl vypočítán souhrn finanční náročnosti víceprací. Viz Templ čp. 102, Mladá Boleslav, Finanční objem víceprací, 1983–1987, Ing. Hrušková, Obnova památek, 1987. ASTČ – Zaměření, č. 2832. Dle rozpočtu šlo o částku 1, 936 mil. Kčs. Dle vysvětlení Ing. Schuberta byla původní cena stavebních prací stanovena normami, které nevystihovaly větší náročnost prací při obnově architektonických památek. K dosažení objemu fakturace nutného pro splnění plánu podniků byly využívány jednak práce spojené s injektáží zdiva cementovou směsí, jejichž objem bylo těžké kontrolovat, a pak tzv. R- položky (rozborové položky) sestavené pro fakturaci neběžných stavebních prací.

v nejhonosnější, žebrově sklenuté síni Templu.¹¹⁰ S ní souviselo druhé téma – restaurování gotických kamenných prvků sálu, zejména konkrétně její barevnosti. V srpnu vznikla stručná restaurátorská zpráva věnovaná náležitostem „polichromie“, obsahující návrh na obnovení původní barevnosti, které však SSPPOP pro její fragmentárnost po delší úvaze nedoporučilo.¹¹¹ Stále naléhavější pak bylo třetí téma – využití celého objektu. SSPPOP počítalo s tím, že Templ bude využívat Okresní muzeum v Mladé Boleslavi a že zde budou víceúčelově navržené expoziční prostory bez administrativního zázemí.¹¹² Nově však památka neměla přejít do majetku města nebo muzea – SSPPOP místo toho z vlastní iniciativy navrhlo, že i nadále zůstane správcem objektu, který bude dalším uživatelům pouze dlouhodobě pronajímat. Tento požadavek MNV, ONV i SKNV schválily.¹¹³

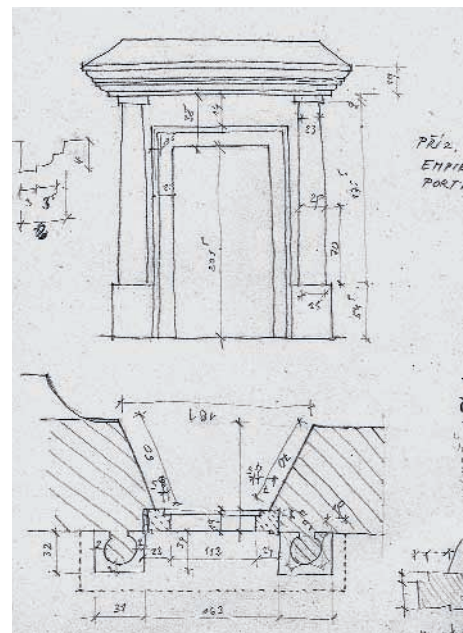
Na konci roku 1988 už práce na Templu spěly do závěru. V říjnu proběhla předkolaudační prohlídka objektu, při které byly shledány dílčí nedodělky – zejména nebyly restaurovány a osazeny původní plechem pobité dveře v suterénu, dále neproběhla výmalba interiéru a drobné nedostatky byly shledány i na fasádě a ostěních.¹¹⁴ V květnu následujícího roku pak probíhalo vlastní kolaudační řízení – SSPPOP muselo zopakovat předchozí připomínky, které byly posléze opravdu vypořádány.¹¹⁵ Rekonstrukce Templu, cenné historické památky v srdci Mladé Boleslavi, ale byla po třiceti letech konečně hotova.

Epilog – budování muzejní expozice v letech 1996–2000

Historie památky tím ale nekončí. Po dokončení stavebních prací totiž bylo třeba řešit otázky jejího praktického provozu. Už v září roku 1989 muselo středisko řešit první problém v souvislosti s vybavováním interiérů – do pečlivě zrekonstruovaných středověkých interiérů byl totiž navezen dobový nekvalitní typový nábytek, včetně svídel nebo PVC na podlahách.¹¹⁶ Především však nastal problém s konkrétním využitím památky. Okresní muzeum se totiž do Templu nenastěhovalo a další osud tak působil starostí, někdy poměrně bizarní.¹¹⁷ Teprve v létě roku 1996 došlo k podepsání nájemní smlouvy mezi tehdy už Památkovým ústavem středních Čech a Mladou Boleslaví, která Templ pronajímala pro expoziční účely (stálá muzejní expozice pravěkých a středověkých dějin města), a to za symbolickou částku 100 Kč ročně.¹¹⁸ Tato smlouva znamenala i nutnost úprav v samotném objektu, které postupně nabyly poměrně velkého rozsahu – týkaly se hlavně instalace nové expozice navržené architektem P. Kovářem a souvisejících technických

20

21

úprav. S výjimkou poněkud kuriózního sporu o průraz jedné ze středověkých kleneb suterénu¹¹⁹ ale tyto práce v letech 1996–2000 proběhly bez větších problémů. Do podoby objektu vzniklé v roce 1989 navíc zasáhly jen minimálně – prováděla se opatření k odvlhčení objektu (mimo jiné došlo k odstranění části železobetonových desek na stropěch v suterénu), která zahrnovala i výměnu části omítek, interiér byl znovu vymalován a polychromie

Obr. 20. Mladá Boleslav, dům čp. 102, zvaný Templ, pohled na západní vstupní rizalit v průběhu obnovy – garáž čp. 103 již nestojí, staré omítky jsou odstraněny, okenní otvor má nové ostění. Vchod stále rámuje původní klasicistní portál. Uloženo v SA NPÚ STČ.

Obr. 21. Mladá Boleslav, dům čp. 102, zvaný Templ, zakreslení a zaměření vstupního portálu, skica Ing. Vladimír Stodola (Obnova památek). Uloženo v SA NPÚ STČ.

■ Poznámky

110 SA NPÚ STČ, Sdělení k rekonstrukci a restaurování portálu ze dne 10. 6. 1987. Jde o pozoruhodnou sestavu s ostěním ve tvaru tordovaných prutů, které v nadpraží tvoří smyčku vybihající do prostoru. Návrh na rekonstrukci nedochovaných prvků provedl přímo památkový garant obnovy Jan Žižka.

111 SA NPÚ STČ, Restaurátorská zpráva J. Bobka a S. [jméno nečitelné] ze dne 31. 8. 1987. – Ibidem, Vyjádření k návrhu úprav konzol klenby ve střední místnosti přízemí ze dne 17. 6. 1988.

112 SA NPÚ STČ, Dokument s názvem „Templ – využití“ ze dne 5. listopadu 1987. Zde je také shrnut vývoj návrhů na využití památky od roku 1970.

113 SA NPÚ STČ, Zápis z porady na odboru kultury SKNV dne 3. 2. 1988.

114 SA NPÚ STČ, Zápis z předkolaudační prohlídky dne 25. 10. 1988.

115 SA NPÚ STČ, Připomínky SSPPOP ke kolaudaci ze dne 6. 5. 1989. I dnes se v případě, že neexistuje na konci stavby dokumentace odpovídající skutečnému provedení, musí vypracovat tzv. dokumentace skutečného provedení stavby. Dochované dokumenty tohoto znění z archivu ÚOPSČ jsou neúplnou nesourodou složkou několika starších plánů. Templ čp. 102, Mladá Boleslav, Dokumentace

skutečného provedení stavby, Ing. arch. Bělíková, Obnova památek, 1989, Archiv NPÚ ÚOPSČ, fond Zaměření, projekty, studie, č. 1923.

116 SA NPÚ STČ, Vyjádření SSPPOP k nevhodným svítidlům v patře budovy ze dne 18. 9. 1989. – Vyjádření SSPPOP k vybavení interiérů ze dne 19. 9. 1989.

117 Na konci roku 1992 například SSPPOP řešil žádost firmy Agora, která měla zájem si Templ na několik let pronajmout – jako zázemí pro stavbu velkokapacitního hotelu na blízkém pozemku. SSPPOP pochopitelně žádost odmítl. Viz SA NPÚ STČ, Stanovisko k žádosti společnosti Agora ze dne 12. prosince 1992.

118 SA NPÚ STČ, Nájemní smlouva ze dne 7. 8. 1996.

119 Šlo o ostěp zlatého olympionika a mladoboleslavského rodáka Jana Železného, který měl pronikat klenbou a symbolizovat propojení minulosti s budoucností (rozhovor s Janem Žižkou, viz pozn. 5). Památkový ústav ve svém stanovisku tento prvek odmítl, což málem vyvolalo roztržku s architektem i zástupci města. Nakonec se ale vše smírně vyřešilo dohodou, při které bylo navrženo jiné řešení. Dnes je ostěp zabodnut do podlahy v rámci zátiší se symboly Mladé Boleslavi vedle knihovny. Viz SA NPÚ STČ, Vyjádření PÚSČ ze dne 3. 8. 1998. – Ibidem, Závazné stanovisko Okresního úřadu... ze dne 5. 8. 1998. – Ibidem, Odvolání MÚ v Mladé Boleslavi ze dne 20. 8. 1998 proti závaznému stanovisku ze dne 3. 8. 1998. – Ibidem, Protokol z projednání odvolání z 9. 9. 1998.

22

žebrově klenuté síň retušována a konzervována. Dědictvím této etapy je tak především samotná expozice, která se výtvarně výrazným, byť esteticky sporným způsobem dodnes zásadně podílí na celkovém vyznění památky.

Kladné kolaudační rozhodnutí bylo Městským úřadem v Mladé Boleslavi vydáno 14. července 2000¹²⁰ – poté zde zaznamenáváme již jen drobné utilitární akce, které se na charakteru památky nijak nepodepsaly.

Památková obnova Templu v historické perspektivě

Historie památkové obnovy Templu je v mnoha ohledech fascinující.¹²¹ Příběh opravy prvořadě památky, která se přes dobrou vůli na mnoha stranách protáhla na 35 let, obsahuje svědectví přesahující rámec památkové péče. Doba mezi lety 1955–1989 se zde ukazuje v trochu jiných polohách, než bývá zvykem. Hlavní roli tu nehraje represe, tupá ideologie nebo násilnický primitivismus a nekulturnost vládnoucích elit, pomyslným „hrdinou“ je zde spíše systém, který svou zkonstatělostí a rigidností dokázal i v případě banálních organizačních úkolů sám sebe efektivně paralyzovat a pro který bylo typické neskutečné plýtvání časem, prostředky i lidskou prací. O osudu vzácného středověkého paláce tak dlouhá léta nerozhodovaly průzkumy, koncepce a studie, ale úřednická laxnost, pedantství, formálnost a poměry všeobecného nedostatku. Stejnou pozornost zaslouží ale také „druhá strana“ – zástupci památkové péče, kteří i v daných podmínkách dokázali nerezignovat a nakonec záchrany památky docílili, a také projektanti

a dodavatelé stavby, kteří odvedli v rámci tehdejších možností nadstandardní (viz exkurz 1) profesionální práci (byť je třeba mít na paměti, že podobné výjimečné výkony jen potvrzují existenci tehdejšího celkového rozkladu).

Důkladné zhodnocení památkového zásahu je předmětem následující studie. Zde lze jen velmi stručně shrnout, že pokud budeme hodnotit pouze vlastní obnovu, lze akci považovat za úspěšnou. Pamětníci dnes hodnotí zásah s určitými rozpaky jako výsledek mnoha kompromisů¹²² a některá rozhodnutí – například demolice okolní zástavby a přístavků nebo vkládání železobetonových stropů do historických konstrukcí – jsou z pohledu dnešního stavu poznání sporná. Památku se nicméně podařilo nejen zachránit před zánikem, ale její obnově byla také věnována v kontextu doby mimořádná péče projektantů i památkového dohledu.

Předmětem této studie je ale jiný problém: Přestože se o průběhu obnovy Templu lze dozvědět hodně, nabízí se otázka, do jaké míry jsme schopni jí vlastně skutečně porozumět. Ukazuje, že naše možnosti jsou v tomto ohledu dosti omezené, a to přesto, že šlo o akci, která se odehrála relativně nedávno. Množství informací a pramenů, které se dochovalo k rekonstrukci Templu, je až zahlcující. A snahu vyznat se v tom, co se kdy přesně odehrálo, přitom komplikuje několik okolností.

V prvé řadě je to skutečnost, že co bylo psáno v úředních dokumentech, se ne vždy odrazilo v praxi. Mnohá ze zásadních rozhodnutí, často ta, která by nás jako památkáře zajímala nejvíce, se odehrála mimo formální strukturu

Obr. 22. Mladá Boleslav, dům čp. 102, zvaný Templ, hlavní klenutá gotická síň v přízemí v 70. letech, před začátkem oprav na začátku 70. let. Uloženo v SA NPÚ STČ.

ry – například přímo na stavbě – a ne vždy se o tom dochovala písemná zpráva. Navíc realitě často neodpovídalo ani to, co bylo zapsáno. Největší zmatek v tomto ohledu působí překračování termínů – není výjimkou, že se objeví údaj o zahájení prací, které ovšem ve skutečnosti začaly třeba o rok později. Celý organizační postup byl navíc velmi složitý – připravovaly se studie celkové obnovy i jejích částí a poté prováděcí projekty a obojí procházelo několikerým schvalováním, práce navíc bylo třeba souběžně předem objednávat (některé stavební práce tak například probíhaly ještě před schválením celkové studie obnovy). Neke všem krokům se přitom dochovaly konkrétní doklady a pamětníci si pochopitelně tyto spíše technické záležitosti každodenní praxe nevybavují. O některých důležitých souvislostech tak zprávy postrádáme – třeba o způsobu financování celé akce a o tom, jak se o penězích rozhodovalo, nevíme v podstatě vůbec nic, protože projektanti ani dohlížející památkáři se s těmito otázkami vůbec nedostali do styku (viz exkurz 2).

Dalším komplikujícím faktorem je zacházení s názvoslovím. Pojmenování jednotlivých částí památky kolísá – tatáž zeď je jednou opěrná, poté tarasní či parkánová, schodišťová věž je nazývána také gotická a kapitolu samu pro sebe tvoří nomenklatura přístavků (nazývaných někdy také věžemi). Také názvosloví vlastních prací je dnes často nejasné – jaký je rozdíl například mezi zahájením stavebních prací a prováděním přípravných prací na stavbě, se z dnešního pohledu dá určit jen těžko. Badatelé pracující se staršími prameny dobře znají zvyk dobových úředníků nerozepisovat se podrobně o tom, co přeci všichni zainteresovaní znají (třeba jméno stavitele, který jezdí dohlížet na stavbu). Je zajímavé uvědomit si, že podobné limity mají i zdánlivě exaktní úřední do-

■ Poznámky

¹²⁰ SA NPÚ STČ, Kolaudační rozhodnutí ze dne 14. července 2000 – dokument obsahuje seznam všech provedených zásahů.

¹²¹ To je nesamozřejmé konstatování. V pozdějších publikacích byla tato památková obnova typicky marginalizována. Viz např. Jiří Waldhauser et al., *Městský palác Templ historie a současnost*, Mladá Boleslav 2002.

¹²² Zcela shodně v tomto smyslu hovoří Vojtěch Lásk a Jan Žižka (viz pozn. 5).

23

kumenty staré pouhých pár desítek let. Účty a výkazy zkrátka nejsou psány s ohledem na budoucí historiky. I proto je třeba k naší rekonstrukci událostí přistupovat jako k souhrnu a interpretaci toho, co jsme jako autoři příspěvku považovali za podstatné.

Další komplikací je skutečnost, že přes velké množství pramenů některé důležité podklady chybí. Nejpalčivěji se to paradoxně týká otázek souvisejících s určením a ochranou *památkové hodnoty* objektu. Mezi písemnými dokumenty je k dispozici nespočet studií, návrhů a analýz, které se týkají konkrétních technických aspektů provádění stavby. Jen minimum písemných dokladů se dochovalo k tomu, jak se vyvíjely představy o koncepci celé obnovy, o tom, co je podstatné rekonstruovat, jaká stavební fáze se má zachovat a jaká obětovat apod. Základním východiskem byl stavebněhistorický průzkum, který však obsahuje hlavně umělecko-historickou analýzu stavby, což není totéž jako definice památkových hodnot. A dostupné restaurátorské zprávy jsou mimořádně stručné a zaměřené spíše na technické aspekty věci. O zvolené koncepci obnovy se tak ze spisů dozvídáme už jen v podobě výsledných pokynů a rozhodnutí, která se formovala na základě interních porad a v detailech pak dokonce až v průběhu prací, v konfrontaci s novými nálezy. To samozřejmě do velké míry patří k charakteru památkové obnovy jako takové – řadu po-

stupů je možné přesněji určit až ve chvíli, kdy se na památce pracuje a odkrývají se dosud nepřístupné vrstvy. Přesto je s odstupem času, který od provedení obnovy proběhl, zřejmé, jak zásadní roli hraje průběžné zachycování úvah a posunů památkového charakteru do písemné podoby, nebo v ideálním případě jejich shrnutí a publikování formou odborného příspěvku. Zatímco pro úspěch prováděných prací to nemusí být rozhodující, pro porozumění obnově při hodnocení s časovým odstupem je zachycení těchto aspektů zcela zásadní – památkové hodnocení, zvolená koncepce a teze, které vedly k jejímu vytvoření, tvoří myšlenkové jádro celé akce, a tedy i to, čím může poznání obnovy přispět k reflexi a rozvoji památkové péče jako oboru. Jsou ale zároveň nejkřehčí, protože dodnes zpravidla zůstávají uchovány jen ve vzpomínkách jednotlivých aktérů.

Je třeba zmínit ještě jednu skutečnost, která poznání obnovy Templu znesnadňuje: zatím pro ni neexistuje náležité srovnání. Problém je už v tom, že Templ není typický příklad. Je to komplexní, dokončená a dobře zdokumentovaná obnova nevelké a přitom významné památky. Jako modelová kauza je pro rozbor ideální. Avšak při snaze srovnat ji s jinými případy nutně narazíme. Velkých komplexních obnov se ve sledované době odehrálo jen málo, a to často na řádově komplexnějších nebo typově

Obr. 23. *Mladá Boleslav, dům čp. 102, zvaný Templ, současná podoba hlavní klenuté gotické síně, odpovídající stavu po dokončení obnovy v roce 1989. Dnes je zde muzejní expozice. Foto: Jakub Bachtík, 2018.*

zcela odlišných objektech. Srovnání s dalšími dobovými obnovami však není možné především proto, že chybí jejich analýza a hodnocení, o které by takovou komparaci bylo možné opřít. Konkrétní, praktické výkony našeho oboru, památkové péče po 2. světové válce zůstávají až na pár nesmělých značek, mezi které patří i tato stať, nepopsaným listem.

Tato studie má posloužit jako základ pro úvahu, z jakých východisek by takové hodnocení památkových akcí mělo čerpat. Doufáme však, že poslouží také jako podnět k dalšímu zkoumání zásadních památkových akcí minulosti, jejich průběhu a jejich významu pro památkovou péči.

Článek vznikl v rámci výzkumného cíle Výzkum životních osudů a odborné praxe vybraných významných osobností památkové péče v českých zemích 2. poloviny 20. století, financovaného z institucionální podpory Ministerstva kultury dlouhodobého rozvoje výzkumné organizace NPÚ (DKRVO).

Exkurz 1: Instituce a lidé

Do památkové obnovy Templu se v průběhu času zapojila celá řada institucí a lidí, jejichž role nemusí být z dnešního pohledu zcela srozumitelná. Stavební provoz a vztahy mezi investorem a dodavatelem stavby vypadaly v době centrálně plánovaného hospodářství jinak, než je tomu dnes. Proto hlavní aktéry obnovy Templu představujeme alespoň formou exkurzu.

Podniky

SPKOKP a Obnova památek. Středočeský podnik pro konzervaci a obnovu kulturních památek n. p. se sídlem v Kostelci nad Černými lesy (1964–1979), posléze Obnova památek n. p. SKNV Praha (1980–1988), Obnova památek, státní podnik (1989–1992), definitivně zanikl v roce 2006. Dodavatelský, poměrně komplexní stavební podnik se zaměřením na památkové akce působil ve středočeském regionu. Jeho stavební výroba byla menší objemem, ale vyznačovala se uplatněním schopných a zkušených řemeslníků a dílen (tesaři, kameníci, kováři, keramická dílna...). Podnik měl vlastní rozrůstající se projekci (s několika detašovanými ateliéry) praktických a kompetentních specializovaných architektů, ale také statiků, geodetů a zpracovatelů SHP. (Zaměstnanci svého času byli J. Rineš, M. Fuchs, L. Těšínský, B. Fanta, P. Mošták, P. Chotěbor, J. Adámek, P. Brodský, D. Sedláková, L. Stodola, L. Kuthanová, V. Všecka a další.) Návaznost projekce na praktické stavební provádění byla pocítována jako zásadní klad ze strany zúčastněných odborníků. Na rozdíl od svého času poměrně monopolního SÚRPMO byla tehdejší Obnova i její spolupráce s památkovou péčí pružnější. Obnovu Templu převážně realizovalo lokální středisko Obnovy památek n. p. v Mladé Boleslavi (další střediska v Kostelci n. Č. lesy, Buštěhradu, Kutné Hoře, Hořovicích). Mladoboleslavské středisko vedené Václavem Beránkem bylo považováno v rámci podniku za slabší. Ředitel Obnovy Truhlář (?) využíval výhody i jako funkcionář KSČ.

KIÚ. Krajský investorský útvar byla inženýrská organizace (dnes bychom řekli inženýring), která byla řízena krajským národním výborem. Zajišťovala inženýrskou činnost v kraji při veškeré výstavbě, měla i pracoviště zaměřené na památky. Zasahovala i do přidělování peněz a rozhodně do rozhodování o projektantovi a dodavateli – celkově tedy hrála při stavebních podnicích roli investora. KIÚ přihrával zakázky i spřátelené krajské organizaci – Obnově památek. V případě obnovy Templu byl útvar aktivní v 70. letech, ale v letech 80. se již tak neangažoval. Většina zúčastněných odborníků jej považovala spíše za přítěž.

SSPPOP. Středisko státní památkové péče a ochrany přírody Středočeského kraje (SSPPOP, nepřesně též jako krajské středisko, předchůdce dnešního Územního odborného pracoviště středních Čech Národního památkového ústavu) bylo odbornou organizací pro území kraje zřizovanou podle zákona č. 22/1958 Sb., o kulturních památkách, krajem. Výkonným orgánem byl tehdy krajský národní výbor, od roku 1960 především okresní národní výbor. Vedle ní existoval *Státní ústav památkové péče a ochrany přírody v Praze* (SÚPPPOP), relativně nezávislá odborná instituce zřizovaná ministerstvem kultury, jejíž vztah k středisku kraje byl pouze metodický. Zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, kterým se z ústavu a střediska staly organizace, mimo jiné podstatně více zformalizoval proces řízení a odborného posuzování památkových akcí.

Investiční oddělení SSPPOP Středočeského kraje. Oddělení pro provádění investiční činnosti a hlavně stavebních dozorů akcí obnovy památek ve správě zmíněného střediska. Mělo 3–5 pracovníků. Prošli jím i pozdější přední památkáři střediska, např. Jana Berková nebo Jiří Mrázek (později ředitel pracoviště). V 80. letech se stal nejkompetentnějším vedoucím oddělení Alfréd Schubert. Pracovníci oddělení byli nesmírně účinnými a kompetentními partnery památkářů garantů i správců (kastelánů...) a opravdovými garanty kvality a efektivity prováděných prací. Oddělení bylo kolem roku 1994 transformováno a začleněno do Útvaru provozu, přičemž došlo k odchodům mnoha pracovníků do jiných památkářských pozic.

Lidé

Vojtěch Lásky (1943). Památkář, vzděláním inženýr architekt, dnes jeden z nejdéle sloužících památkářů u nás, nestor středočeského pracoviště NPÚ. Profesionálním památkářem byl od roku 1968, z pozice památkového architekta (ve slovníku středočeského střediska, dnes garanta) pod vedoucím Ing. Radou se v 80. letech vypracoval na vedoucího oddělení garantů a nakonec až donedávna ředitele NPÚ, ÚOP STČ. Památkové řešení Templu se stalo jedním z jeho úkolů od počátku nástupu do praxe a především v 70. letech představoval klíčového podnětovatele, jednatele a posuzovatele jmenované památkové obnovy. Jednoznačně zastával konzervační přístup při vědomí nedoceňovaného významu duchovních hodnot památek.

Jan Žižka (1954). Špičkový památkář, původním vzděláním stavební inženýr, celoživotně spjatý se středočeským pracovištěm památkového ústavu, dnes jeho ředitel. Templem se za-

čal zabývat jako podřízený V. Lásky hned po nástupu do střediska roku 1981. Byl hlavním garantem, posuzovatelem i badatelem a nakonec popularizátorem obnovy, zvláště v její realizační etapě v 80. letech 20. století, ale do značné míry dodnes. Věcné, konkrétní posuzování památkové obnovy Ing. Žižkou je výsledkem znalosti stavebněhistorické, podporované vlastním průzkumem a kombinované se znalostí stavebního projektování i provádění. Díky mimořádné paměti se stal nejobsáhlejším zdrojem informací o sledované obnově.

Miroslav Fuchs (1951). Jeden z nejkvalitnějších a nejpraktičtějších památkových statiků, znalec historických staveb a konstrukcí. Jako projektant SPKOKP a Obnovy památek, kde nastoupil hned po vojenské službě v roce 1975, se stal prakticky výlučným statikem zásahů v Templu v letech 1977–1988. Početná suma jeho projektů se týká všech postupných fází podpůrných lešení, zesilování základů, kotvení zdiva (parkánová zeď) i konsolidace klebeb a stropů. Jeho návrhy jsou vždy postaveny na důkladném vlastním terénním průzkumu a doměřování a důrazu na postup provádění a realističnost zásahu při veškerém respektu k historické konstrukci a klasické technologii. Sám zdůraznil, že velikou pomocí mu byly konzultace s jeho nadřízeným, další osobností české památkové statiky, Jindřichem Rinešem († 2017).

Petr Brodský (1947). Architekt SPKOKP a Obnovy památek, autor jednostupňového projektu na obnovu Templu z roku 1981, podle kterého byla celá akce realizována. Samostatně navrhl novou podobu střechy včetně krovu. Arch. Brodský na rozdíl od svého předchůdce P. Moštáka přistupoval k objektu Templu střídměji a realističtěji, v plné spolupráci jak s památkáři, tak s provádějícími řemeslníky. Této spolupráce si podle svých slov cenil, stejně jako výjimečné možnosti projektování komplexní realizace obnovy celého objektu.

Alfréd Schubert (1940). Památkář, stavební inženýr a velký znalec památkové stavební praxe, jeden z nemnoha památkových stavebních technologů. Na pracoviště nastoupil v roce 1978 do Investičního oddělení a dozorem realizace obnovy Templu byl pověřen jako jeho člen a posléze i vedoucí. Poctivost, důslednost, znalost historických konstrukcí, technologií i materiálů a určitý klidný, neakademický přístup A. Schuberta se i v případě Templu ukázaly jak podstatný přínos. Arch. Lásky jej označil za rozhodujícího garanta praktické realizace obnovy. Zmíněné kompetence se posléze staly nejlepší zárukou pro jeho využití ve funkci památkového architekta (garanta) po transformaci Investičního oddělení v polovině 90. let 20. století.

Obr. 24. Mladá Boleslav, dům čp. 102, zvaný Templ, celkový pohled po dokončení obnovy v roce 1989. Uloženo v SA NPÚ STČ.

Pavel Mošťák († 2015). Architekt, projektant v SPKOKP a Obnově památek. K obnově Templu přispěl podstatně jako její určitý zákulisní prosazovatel i projektant, autor části průzkumů a architektonické studie ze sklonku 70. let 20. století. (Studii z počátku 70. let pro něj dělala starší projektantka Ing. arch. Bendlemayrová.) Arch. Mošťák byl znalec i nadšenec, důkladný projektant, který ve svém přístupu výrazně prosazoval určitou rekonstrukční romantiku. V inkriminovaném období měl i silnou pozici ve svém podniku.

Josef Košťák († 1970). Dobrovolný pracovník památkové péče, místní znalec a patriot, který působil ve funkci okresního konzervátora památkové péče. To byla funkce, která vyplývala ze zákona, konzervátor spadal pod gesci okresního národního výboru – odboru školství a kultury. J. Košťák byl autorem prvního úplného zaměření z roku 1964 a měřil i půdorysy další historické zástavby v centru města. Byl obětavým a neutuchajícím podněcovatelem ochrany Templu.

Vít JESENSKÝ

Exkurz 2: Stavební a architektonické řešení a finance – technické aspekty obnovy Templu

V rámci časopisecké studie málokdy bývá místo pro podrobnější charakteristiku a zhodnocení technických aspektů obnovy. Stavební podrobnosti humanitně zaměřené badatele většinou příliš nezajímají a ekonomická stránka věci bývá rozebírána jen zcela výjimečně. V našem případě jsou však obě roviny nejen cenným zdrojem informací, ale především nezbytnou součástí zprostředkování celkového věcného obrazu objektu i jeho památkové obnovy. Proto jim dáváme prostor alespoň formou exkurzu.

Stavební a architektonické řešení

Charakteristiku stavebně-architektonického a technického řešení obnovy by nejstručněji bylo možné přejmout ze staršího popisu objektu, jeho částí a pravděpodobného vývoje J. Žižkou¹²³ a shrnutí stavebních zásahů A. Schubertem.¹²⁴ Opomenuli bychom tak ale nejen řadu dílčích stavebních zásahů, organizačních kroků, sanovaných míst a konstrukcí, problémových postupů, ale také porozumění širšímu politicko-ekonomickému, technickému a personálnímu kontextu tehdejšího stavebnictví a údržby objektů. Právě toto porozumění se

24

přitom zdá být klíčové v konečném výsledku dané obnovy i jejího hodnocení.

Objekt Templu, vystupující z městských hradeb nad prudký skalnatý sráz, bylo možno rozdělit na několik hmotových částí, z nichž ne všechny se dochovaly. Vedle patrového severního přístavku navazujícího na severní zúžený trakt to byly především jižní přístavky. Kromě dnes rekonstruovaného středního přístavku to byl patrový jihovýchodní, navazující na předsíň u schodišťové věže, a dále zřícený dvoupodlažní jihozápadní přístavek. Jižními přístavky byl Templ oproti dnešku zasazen do zástavby, protože na ně navazovaly prostory domu čp. 113 a destruovaný objekt ve svahu za dvorkem čp. 105 (dům do náměstí). Komplikovanost podlaží i prostor vyrovnávajících svahů i do něj zahluoubených byla nejvýraznější na jižní straně. Do skály nad svahem zde byl vyhlouben sklep (2. suterén) a půdorysně s ním fakticky sousedil o podlaží výše sklep pod garáží čp. 113 (ve spisech též 103), který je dnes zcela zasypán a v projektech nebyl dlouhou dobu brán vůbec v potaz.

Třípodlažní severní přístavek, hodnocený od prvních průzkumů a studií jako nehodnotný a určený k odbourání, měl v úrovni suterénu plackovou klenbu a v patře byl propojen s prostorem modlitebny. K bourání přístavku až na úroveň přízemí došlo v letech 1979–1981, přičemž byla v tomto podlaží v jižně navazující místnosti z důvodů stability valená klenba opatřena rubovou skořepinou. Později byla přezděna severní zeď, nyní obvodová. Suterénní zdívo bylo odbouráváno až na počátku 80. let, přičemž bylo zakonzervováno a doplněno zdívo oblého výklenku označovaného dlouho jako

bastion, Ing. Žižkou určeného jako zeď schodiště do konírní. Dnes je na tomto místě otevřená terasa odpovídajícího půdorysu.

Z jižních přístavek bylo od počátku zpochybňováno zachování mladšího, jihozápadního, který v nejprudším svahu měl jen dvě plochostropá podlaží a vykazoval vážné narušení. Jeho zřícením v roce 1977 byla zásadně narušena kompaktnost a stabilita téměř celé jižní části objektu, což vyvolalo okamžité náročné sanační zásahy. (Jižní část tarasní zdi byla zřícená již od konce 50. let.) Zároveň se totiž zřítla nejen podstatná část středního (jižního) přístavku, ale i jižní zeď jižní místnosti středního traktu. V rozsáhlém závalu se tak vedle pozůstatků staršího zdiva ocitl i sedlový pozdně gotický portál s tordovaným prutem, který byl později ze závalu vyzvednut a umístěn jinde. Sesunul se i západní prostor čp. 113 a pod sutinami zůstaly zbytky zdiva jižní fortny. Statická stavební i pomocná provizorní zajištění započala odklizením sutě (na místě jihozápadního přístavku je dnes terasa) a následovala konsoli-

■ Poznámky

123 Žižka (pozn. 6).

124 Schubert (pozn. 6). Jde o ojedinělou stať, která se zhuštěně a přitom výstižně a úplně zabývá prezentací stavebních obnov na středočeských hradech a zámcích spravovaných památkovým ústavem v konkrétním období. Jakkoliv text věnující se Templu není vyčerpávající a ve stati jsou i drobné omyly (např. tvrzení o vybudování železobetonové desky nad sklepem tesaným ve skále), má velkou památkově metodologickou a také historiografickou hodnotu.

dace jižní zdi a nutné odbourání pruských klenb v patře jižní místnosti středního traktu (dnes kamuflované dřevěné stropy). Na stejném místě nad klenbami v suterénu i přizemí byly použity ke ztužení železobetonové desky. Podepřena byla západní průčelní zeď a sondovány byly její základy podloží západní terasy, nazývané též parkán. Následně bylo provedeno masivní kotvení tarasní – „parkánové“ zdi do nově vybudované základové betonové zdi, zdivo bylo doplňováno i přezdíváno. Násyp terasy byl o metr snížen. Zpevněny byly zbytky jižního přístavku a odbourán jihovýchodní přístavek navazující na východní vstupní rizalit. S ubouráním těchto prostor, byť klenutých, se počítalo už od prvotních studií z počátku 70. let.

Po zajištění na konci 70. let byl objekt sice zhruba stabilizován, ale nikoliv celkově, interiéry zůstávaly pusté. Pokračovalo se proto dalšími výraznými stavebními zásahy dle nového jednostupňového projektu. Především byla navržena rekonstrukce jižního (středního) přístavku na půdorysu původního, který byl jednoznačně součástí pozdněgotického paláce. Daná replika byla využita pro umístění nového schodiště do suterénu i patra vyhovujícího požárními normám. Již ve starších studiích se ve variantách řešila hmota dostavby, jelikož jižní přístavek měl v patře před zřícením jen komín. Vybrána byla varianta plné hmoty patra s navazující střechou. Východní obvodová zeď přístavku, v dolních partiích ještě původní a následně přitížená novostavbou, byla pojištěna železobetonovým rámem vloženým do níže položeného sklepa tesaného ve skále. Z přístavku bylo vybetonováno nové schodiště na západní terasu, označovanou též parkán. V interiéru byly další zásahy nutné u schodišťové věže, na místě balonu byl rekonstruován původní arkýř.

Dalším výraznějším stavebním hmotovým zásahem byla novostavba krovu. Jakkoliv se dříve uvažovalo i o pouhém rozebrání a uplatnění stávajícího krovu (z let 1912–1913), bylo nakonec rozhodnuto o krovu novém, usazeném zhruba na původní úrovni a pokoušejícím se rekonstruovat krov starší (starší než z 19. století), který shořel. Nad celým patrem byly odstraněny stropy a provedena ztužující železobetonová deska. Nový krov je hambalkový, šroubovaný, starší krytinu prejzovou nahradila břidlice.

Fasády byly provedeny nové, z jednovrstvé vápenné omítky. Před vstupem byl odstraněn klasicizující portikus.

Poměrně pozdě byla vyřešena i situace sousedící garáže a pod ní položeného sklepa náležející čp. 113 (103). Garáž byla odbourána a na jejím místě je dnes volný prostor. Sklep pod ní s probořenou klenbou, jakkoliv měl být

pouze přestropen, byl nakonec podle všeho plně zasypán (nezachyceno projekty).

Můžeme shrnout, že hlavními stavebně-architektonickými problémy objektu byly komplikované založení na ne zcela stabilním podloží a důsledky neúdržby (kanalizace). Komplexní řešení notně zkomplikovalo zřícení části budovy a následná potřeba rozsáhlého statického zajištění nesoudržné stavby. Došlo tak fakticky k velmi širokým zásahům do hmoty dochované budovy, jejích konstrukcí, okolního terénu a dokonce z části do okolní zástavby. Jakkoliv ubourávání některých přístavků bylo zamýšlené už dříve, po destrukci se podařilo především na jižní straně zachránit a obnovit jen nejpodstatnější části objektu. I přes relativně početné užití železobetonových konstrukcí, které odpovídalo tehdejšímu standardu památkových obnov, se při hodnocení akce postupovalo poměrně šetrně, realisticky i tradičně. Např. i přes četné návrhy byly jen na jednu klenbu omezeny rubové skořepiny a nad několika klenbami bylo provedeno zpevnění separovanými železobetonovými deskami. Nad patrem byla sice provedena průběžná železobetonová deska, ale nový krov má poměrně tradiční, byť šroubovanou konstrukci. V rámci obnovy došlo k rozsáhlému ubourávání, četné konzervaci, relativně objemné rekonstrukci (do podoby volných replik – jižní přístavek, krov), náznakové rekonstrukci (zasklený otvor do pravděpodobného arkýře – kaple v patře), hmotovému i konstrukčnímu doplňování, užití soudobých konstrukcí i restaurování.

Dle sdělení projektantů i památkářů byly nadstandardní řemeslný přístup a kvalita provádění prací zvláště podnikem Obnova památek. Rozhodně to platí v porovnání s běžnou stavební produkcí tehdejší doby. Excesy byly spíše drobné (ztracení evidovaných nárožních pískovcových kvádrů armování vyjmutých ze závalu jižního přístavku, vybourání pozdněgotického portálu do suterénu dělníky – portál nebyl v projektu a později se musel nahradit replikou). Do dnešní doby jsou prakticky všechny obnovené konstrukce i prvky ve velmi dobrém stavu a musely se opravovat toliko některé rozvody a izolace.

V celé, byť jistě komplexní akci obnovy je z dnešního pohledu nápadná mimořádná parciálnost a fázovost řešení a tomu odpovídající početnost projektové dokumentace a také její měnění, doplňky až dublování. V plánovém archivu ÚOPSČ NPÚ je uloženo 31 projektů, zpráv a dokumentací ke stavbě mezi roky 1964–1988 (k tomu ještě doplňky či kopie z pozůstalosti Obnovy památek).

Ekonomická stránka obnovy

Financování celé akce zůstává poněkud paradoxně asi nejméně jasnou součástí celé obnovy. Náklady vynaložené mezi lety 1977–1988 byly hrazeny z rozpočtu Středocheského krajského národního výboru. Jakkoliv existoval jakýsi rámcový rozpočet na celou obnovu (zpracován v architektonických studiích), nebyl podle všeho závazný, stejně jako termíny celé obnovy. Prostředky byly poskytovány po jednotlivých letech a investorsky řízeny KIU, později už investičním oddělením střediska.

Pro určitější představu o tom, jak vlastně financování celé akce probíhalo a kolik celá akce stála, nám chybí některé klíčové údaje. Hlavní komplikací je pochopitelně samotný tehdejší systém – ten je z dnešního pohledu velmi nepřehledný, protože fungoval na základě zákulisních dohod, plovoucích termínů a nejasně dělené odpovědnosti. Krom toho je ale problém, že účetní stránka obnovy byla zcela oddělena od jejího projekčního a odborného zajištění. Údaje investora, kterým byl formálně krajský národní výbor, dnes nejsou dostupné (fond SKNV ekonomika v SOA Praha zatím není uspořádaný) a publikované odhady nákladů 4 mil. Kčs nepovažujeme za věrohodné.¹²⁵ Dle údajů z projektových dokumentací měla obnova původně stát max. 2,9 mil. Kčs. Po destrukci části stavby na počátku 70. let měly statické práce stát asi 2 430 tis., střecha 791 tis., dílčí práce a vícepráce 2 080 tis. Nedochoval se bohužel stěžejní rozpočet stavebních prací dle jednostupňového projektu z roku 1981 a také jistá část realizovaných prací není pokryta dokumentací. Náš odhad celkových nákladů je proto jen velmi hrubý – mohl se však vyšplhat až k 9 milionům Kčs.

Vít JESENSKÝ

■ Poznámky

¹²⁵ Alena Nastoupilová et al., *Městský palác Templ: historie a současnost*, Mladá Boleslav 2002.